„Tot trecutul este necesar pentru a iubi prezentul.“

ANNIE ERNAUX

PREMIUL NOBEL PENTRU LITERATURĂ 2022

ANNIE ERNAUX

Tânărul

• Fotojurnal

Traducere de Mădălina Ghiu

Anansi
CONTEMPORAN

Annie Ernaux

Tânărul
Fotojurnal

Traducere din limba franceză şi note de
Mădălina Ghiu
Colecţie coordonată de
Bogdan-alexandru Stănescu
EDITURA PANDORA
2023

Autor: Annie Ernaux
Titlu original: ***Le jeunne homme***

Toate fotografiile provin din arhiva privată Annie Ernaux (D.R.), cu excepția următoarelor: p. 107: François Salvaing; p. 118: Gaëlle Obiégly;

p. 121: Gaëlle de Saint-Seine

Fotografiile manuscriselor lui Annie Ernaux: Marthe Le More

O.P. 16, Ghişeul 1, C.P. 0490, Bucureşti
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.pandoram.ro

ISBN (print): 978-606-978-688-8
ISBN (EPUB): 978-606-978-722-9
Pandora M face parte din Grupul Editorial TREI

Editori:
Magdalena Mărculescu
Silviu Dragomir
Fondator:
Ion Mărculescu, 1994
Director editorial:
Bogdan-Alexandru Stănescu
Redactare:
Alexandra Turcu
Design:
Andrei Gamarț
Director producție:
Cristian Claudiu Coban
Dtp:
Gabriela Anghel

Tânărul

Dacă nu scriu despre lucruri înseamnă că ele nu au fost finalizate, că au fost doar trăite.

În urmă cu cinci ani, am petrecut o noapte destul de stângace cu un student care îmi scria de un an şi dorea să mă întâlnească.

Deseori făceam dragoste ca să fiu constrânsă să scriu. Voiam să găsesc în oboseala, în starea de abandon şi singurătate care urmau motive să nu mai aştept nimic de la viață. Speram ca sfârşitul celei mai violente aşteptări care există, aceea de a juisa, să îmi dea certitudinea că nu există plăcere mai mare decât cea de a scrie o carte. Poate că această dorință de a declanşa scrierea cărții – la care ezitam să mă angajez din cauza amplorii ei – mă împinsese să-l iau pe A. La mine acasă să bem un pahar după o cină la restaurant, unde, din timiditate, rămăsese aproape mut. Era cu aproape treizeci de ani mai tânăr decât mine.

Ne-am revăzut în weekenduri, iar în zilele dintre ele ne era din ce în ce mai dor unul de altul. Mă suna în fiecare zi de la o cabină telefonică, ca să nu trezească bănuieli fetei cu care locuia. Nici ea, nici el, prinşi în rutina conviețuirii timpurii şi în grijile examenelor, nu-şi imaginaseră niciodată că a face dragoste ar putea însemna şi altceva decât satisfacerea mai mult sau mai puțin pe fugă a unei dorințe. Că ar putea fi un fel de creație continuă. Fervoarea de care a dat dovadă în fața acestei noutăți m-a legat din ce în ce mai mult de el. Treptat, aventura devenise o poveste pe care doream s-o ducem până la capăt, fără să ştim cu adevărat ce înseamnă asta.

Când, spre satisfacția şi uşurarea mea, s-a despărțit de prietena lui şi ea a părăsit apartamentul, mi-am făcut

obiceiul să merg la el acasă de vineri seara până luni dimineața. Locuia în Rouen, oraşul în care eu însămi fusesem studentă în anii şaizeci şi pe care doar îl traversam de ani de zile pentru a merge la mormântul părinților mei din Y. Imediat ce ajungeam, abandonând în bucătărie, fără să le despachetez, proviziile pe care le adusesem, făceam dragoste. Un CD era deja strecurat în combină şi pornit imediat ce intram în cameră, cel mai adesea The Doors. La un moment dat încetam să mai aud muzica.

Acordurile puternice răsunând din She Lives în the Love Street şi vocea lui Jim Morrison mă tulburau din nou. Rămâneam întinşi pe salteaua pusă direct pe podea. Traficul era intens la acea oră. Prin ferestrele înalte, fără perdele, farurile proiectau lumini pe pereții încăperii. Mi se părea că nu mă ridicasem niciodată dintr-un pat, acelaşi de când aveam optsprezece ani, dar aflat în locuri diferite, cu bărbați diferiți, care nu se deosebeau unii de alții.

Apartamentul lui dădea spre Hôtel-Dieu, dezafectat de un an şi aflat în construcție pentru a deveni sediul prefecturii. Seara, ferestrele clădirii erau iluminate şi deseori rămâneau aşa întreaga noapte. Curtea mare, pătrată, din față era o întindere goală de umbră, în spatele porților închise. Priveam acoperişurile negre, cupola unei biserici decupându-se în fundal. În afară de paznici, nu mai umbla nimeni pe acolo. Când eram studentă, fusesem transportată într-o noapte de ianuarie chiar în acest loc, în acest spital, din cauza unei hemoragii apărute în urma unui avort clandestin. Nu mai ştiam în ce aripă se afla camera pe care o ocupasem timp de şase zile. Exista în această coincidență surprinzătoare, aproape de necrezut, semnul unei întâlniri misterioase şi al unei poveşti care trebuia trăită.

În după-amiezile de duminică, când burnița, rămâneam împreună sub plapumă, adormind până la urmă sau moțăind. De pe strada tăcută se auzeau vocile unor trecători

sporadici, adesea străini, dintr-un centru de ajutorare a imigranților din apropiere. Atunci, mă simțeam din nou la Y., în copilărie, când citeam în pat lângă mama, care de oboseală adormea cu hainele pe ea, duminica după ce mâncam, când magazinul se închidea. Nu aveam vârstă şi pluteam dintr-un timp în altul într-o stare de semiconştiență.

Am regăsit la el acasă lipsa de confort şi amenajările sumare pe care şi eu le cunoscusem la începutul vieții mele de cuplu cu soțul meu când eram studenți. Pe plita electrică, al cărei termostat nu mai funcționa, puteai găti numai biftecuri care amenințau să se lipească imediat de fundul tigăii şi paste sau orez care dădeau tot timpul în foc. Vechiul frigider nereglabil congela salata în tăvița de legume. Trebuia să îmbraci trei pulovere pentru a suporta frigul umed al camerelor, cu tavane înalte şi ferestre care jucau în balamale, imposibil de încălzit cu radiatoarele electrice care te ruinau.

Mă ducea la Bureau, la Big Ben, cafenele frecventate de tineri. Mă invita la Jumbo. Postul lui de radio preferat era Europa 2. În fiecare seară se uita la Nulle part ailleurs[1]. Pe stradă, oamenii cu care se saluta erau întotdeauna tineri, adesea studenți. Când se oprea să vorbească cu ei, stăteam deoparte, iar ei mă priveau pe furiş. După aceea, îmi povestea despre parcursul universitar al celui cu care ne întâlniserăm, detaliindu-i succesele sau eşecurile. Uneori, de departe, discret, cerându-mi să nu mă întorc, îmi arăta un profesor de la facultatea lui de Litere. Mă îndepărta de generația mea, dar eu nu făceam parte din a lui.

---

[1] *Nicăieri în altă parte*, un talk-show care punea laolaltă informații, muzică şi umor, difuzat în perioada 1987-2001, între orele 18:30-20:30, pe Canal+.

Având în vedere gelozia lui extremă – mă acuzase că fusese un bărbat la mine acasă pentru că a găsit colacul de la toaletă ridicat – era inutil să mă îndoiesc de pasiunea lui pentru mine şi mi se părea absurd acest reproş pe care bănuiam că i l-au făcut prietenii lui, cum poţi să te vezi cu o femeie la menopauză?

La cei cincizeci şi patru de ani ai mei, îmi dedica o pasiune de care nu avusesem parte niciodată de la vreun iubit de până atunci.

Supus precarităţii şi lipsurilor studenţilor săraci – părinţii săi plini de datorii locuiau într-o suburbie a Parisului dintr-o leafă de secretară şi un contract de muncă de solidaritate[2] –, nu cumpăra decât cele mai ieftine produse sau pe cele aflate la promoţie, brânză topită La vache qui rit şi Camembert de cinci franci. Se ducea până la Monoprix să-şi cumpere pâine, fiindcă acolo bagheta costa cu cincizeci de cenţi mai puţin decât la bru-tăria vecină. Avea în mod spontan gesturile şi reflexele dictate de o continuă şi moştenită lipsă de bani. Un fel de talent de a se descurca care îi permitea să iasă zilnic la liman. În hipermarket, înhăţa o mână de mostre de brânză din farfuria întinsă pentru degustat. La Paris, ca să facă pipi fără să plătească, intra cu hotărâre într-o cafenea, repera toaletele şi apoi ieşea dezinvolt. Verifica ora la parcometre (nu avea ceas) etc. Juca la Loto Sportiv în fiecare săptămână, aşteptând, aşa cum este firesc când eşti la ananghie, să-i surâdă norocul: „O să câştig într-o bună zi, asta-i sigur”. La sfârşitul dimineţii, duminica, urmărea Téléfoot cu Thierry Roland. Momentul precis în care fotbalistul înscria un gol şi când toată mulţimea de pe Parc des Princes se ridica şi îl aclama

---

[2] *Contrat emploi solidarité* (CES) este un tip de contract de protecţie socială pe perioadă determinată, destinat persoanelor care întâmpină dificultăţi în găsirea unui loc de muncă.

era pentru el imaginea fericirii absolute. Acest gând îi dădea chiar fiori.

Spunea „stop” sau „e destul” în loc de „mulțumesc” când îl serveam la masă. Îmi spunea „fato” sau „mami”. Se amuza de văicărelile mele când aflam că fumase hașiș. Nu votase niciodată, nu era înscris pe listele electorale. Nu credea că se poate schimba ceva în societate, trebuia doar să se strecoare printre rotițele sistemului și să evite munca profitând de drepturile pe care acesta le acorda. Era un tânăr al zilelor noastre, convins că „fiecare-i cu a mă-sii”. Munca nu avea pentru el altă semnificație în afară de cea de constrângere, căreia nu voia să i se supună dacă alte moduri de a trăi erau posibile. A avea un loc de muncă fusese condiția libertății mele, așa și rămăsese în raport cu incertitudinea succesului cărților mele, chiar dacă recunoșteam că viața de student mi se păruse mai bogată și mai plăcută.

Acum treizeci de ani, m-aș fi ferit de el. Pe atunci nu voiam să găsesc într-un băiat semnele originii mele modeste, tot ceea ce consideram că este „de neam prost” și despre care știam că se aflase în mine. Dacă se întâmpla să se șteargă la gură cu o bucată de pâine sau să-și pună degetul pe pahar ca să nu-i mai torn vin, îmi era indiferent. Că observam aceste gesturi – și poate, și mai subtil, că îmi erau indiferente – era dovada că nu mai eram în aceeași lume cu el. Cu soțul meu, în trecut, mă simțeam ca o fată din popor, cu el eram o burgheză.

El era purtătorul memoriei primei mele lumi. Amesteca violent zahărul din ceașca lui de cafea ca să se dizolve mai repede, își mărunțea spaghetele, tăia un măr în bucăți mici, apoi le mânca din vârful cuțitului – atâtea gesturi uitate pe care le-am regăsit la el, într-un mod tulburător. Aveam din nou zece, cincisprezece ani și stăteam la masă cu familia, cu

verii mei – A., la fel ca ei, avea aceeaşi piele albă şi pomeţii roşii ai normanzilor. El era întruparea trecutului.

Alături de el am trecut prin toate vârstele vieţii, viaţa mea.

L-am dus în locurile pe care le frecventasem în anii studenţiei. Cafenelele Le Métropole şi Le Donjon, lângă gară. Facultatea de Litere, Rue Beauvoisine, dezafectată de la mutarea în campusul Mont-Saint-Aignan, rămăsese la exterior în starea în care era în anii şaizeci, cu avizierul protejat de un grilaj – doar ceasul de pe faţadă stătuse. Micul cămin universitar de pe Rue d'Herbouville şi, alături de el, cantina unde, după ce am traversat intrarea, am urcat cele câteva trepte şi ne-am trezit în holul neschimbat, cu caloriferul în mijloc şi uşile în acelaşi loc, mi-au dat senzaţia, minute întregi, că m-am deplasat în timpul fără nume al visului.

Dragostea pe salteaua de pe podeaua din dormitorul îngheţat, gustărica pe un colţ de masă şi tărăboiul tineresc la care mă adaptasem cu uşurinţă îmi dădeau impresia de repetiţie. Spre deosebire de vremea când aveam optsprezece sau douăzeci şi cinci de ani, când eram complet implicată în ceea ce mi se întâmpla, fără trecut sau viitor, la Rouen, cu A., aveam sentimentul că jucam din nou scene şi gesturi care avuseseră loc deja, piesa tinereţii mele. Sau chiar senzaţia de a scrie/trăi un roman căruia îi construisem cu grijă episoadele. Cel al unui weekend la Grand Hôtel de Cabourg, cel al unei excursii la Napoli. Unele fuseseră deja scrise, acea escapadă la Veneţia, unde mersesem pentru prima dată cu un bărbat în 1963, iar în 1990 întâlnisem un tânăr italian. Ba chiar şi faptul că l-am dus la Cântăreaţa cheală la La Huchette a fost dublarea unei iniţieri practicate cu fiecare dintre fiii mei când au intrat în adolescenţă.

Relaţia noastră ar putea fi analizată din unghiul profitului. El îmi dăruia plăcere şi mă făcea să trăiesc din nou ceea ce nu mi-aş fi imaginat niciodată să retrăiesc. Să îi

ofer călătorii, să îl scap de căutarea unui loc de muncă care l-ar face mai puțin disponibil pentru mine, toate acestea mi se păreau un târg corect, o afacere bună, mai ales că eu stabileam regulile. Mă aflam într-o poziție dominantă şi foloseam armele unei autorități căreia însă îi cunoşteam fragilitatea într-o relație amoroasă.

Mi-am permis replici brutale, care nu ştiu dacă erau legate de dependența lui economică față de mine sau de vârsta lui fragedă. Hai, dispari!, acest ordin vulgar care îl supăra, nu îl adresasem niciodată nimănui înaintea lui.

Îmi plăcea să mă gândesc la mine ca la ființa care îi putea schimba viața.

În mai multe privințe – literatură, teatru, practici burgheze – fusesem inițiatoarea lui, dar şi ceea ce mă făcuse el să trăiesc era o experiență inițiatică. Principalul motiv pentru care voiam să continui această poveste era că, într-un fel, ea avusese loc deja, iar eu eram un personaj de ficțiune.

Eram conştientă că față de acest tânăr, care trăia totul pentru prima dată, asta implica o formă de cruzime. Invariabil, la planurile lui de viitor alături de mine, răspundeam: „prezentul este suficient”, fără să spun niciodată că prezentul nu era pentru mine decât un trecut duplicat. Dar duplicitatea de care obişnuia să mă acuze în timpul acceselor lui de gelozie nu se afla, contrar a ceea ce îşi imagina el, în dorința pe care aş fi putut-o simți față de altcineva în afară de el şi nici măcar, cum credea el, în amintirea iubiților mei. Duplicitatea era inerentă prezenței lui în viața mea, pe care o transformase într-un palimpsest ciudat şi prelung.

Acasă la mine, purta halatul de baie cu glugă pe care îl îmbrăcaseră şi alți bărbați. Când îl purta el, nu-mi apărea în minte niciunul dintre ei. În fața țesăturii gri-deschis de

frotir, simțeam doar plăcerea propriei mele durate şi permanența dorinței mele.

Ne apucam uneori să vorbim despre vremea când va fi căsătorit, tatăl unui copil. Acest viitor pe care îl evocam ochi în ochi, îmbrățişându-ne, amândoi în pragul lacrimilor, nu era deloc trist. El făcea momentul prezent cu atât mai intens şi mai emoționant, încât noi îl trăiam ca pe trecut. În imaginație, ne aflam în perfectă comuniune în pierderea noastră reciprocă cu o plăcere extremă.

Trupul meu nu mai avea vârstă. Era nevoie de privirea evident dezaprobatoare a clienților de lângă noi, într-un restaurant, pentru a mi-o semnala. O privire care, departe de a-mi provoca ruşine, îmi întărea hotărârea de a nu-mi ascunde relația amoroasă cu un bărbat „care ar fi putut fi fiul meu” atunci când orice individ de cincizeci de ani putea să se afişeze cu cea care, indiscutabil, nu era fiica lui, fără să fie expuşi oprobriului public. Dar ştiam, privind acel cuplu de oameni maturi, că dacă eram cu un tânăr de douăzeci şi cinci de ani era pentru a nu avea în fața mea, continuu, figura unui bărbat de vârsta mea, marcată de trecerea timpului, cea a propriei mele îmbătrâniri. În fața lui A., şi chipul meu era la fel de tânăr. Bărbații ştiau asta dintotdeauna, aşa că nu vedeam din ce motiv mi-aş fi interzis o astfel de relație.

Uneori observam la unele femei de vârsta mea dorința de a-i atrage privirea, urmând, mă gândeam eu, o logică simplă: dacă o place pe ea înseamnă că preferă femeile mature, atunci, de ce nu m-ar plăcea şi pe mine? Ele îşi ştiau locul în situația reală a pieței sexuale, iar faptul că una asemenea lor încălcase regulile le dădea speranță şi îndrăzneală. Oricât de iritantă ar fi fost această atitu-dine de a vrea să trezească – cel mai adesea discret – dorința în partenerul meu, nu mă deranja în aceeaşi măsură ca siguranța de sine cu care fetele tinere încercau să-l seducă

fără ocolişuri în fața mea, de parcă prezența lângă el a unei femei mai în vârstă era un obstacol neglijabil, ba chiar inexistent. Dacă mă gândesc bine, femeia matură era mai periculoasă decât tânăra – dovada, el părăsise pentru mine o fată de douăzeci de ani.

Ne-am dus să vedem filmele al căror subiect era o poveste de dragoste între un tânăr şi o femeie matură. Am ieşit de acolo dezamăgiți, enervați de un scenariu în care nu regăsiserăm ceea ce trăiam noi, în care femeia se umilea implorând şi sfârşea abandonată şi distrusă. Eu nu eram deloc Léa din Chéri, romanul lui Colette, pe care îl recitisem. Ceea ce simțeam în această relație avea o natură inefabilă, în care sexul, timpul şi memoria se împleteau. Pe scurt, îl consideram pe A. Drept tânărul din Teorema lui Pasolini, un fel de înger revelator.

Ca în toate situațiile care contravin normelor societății, depistam imediat cuplurile asemănătoare cu al nostru. Schimbam între noi priviri complice. Aveam nevoie de similitudine. Afară era imposibil să uit că trăim această istorie sub privirea societății, fapt asumat ca pe o provocare de a schimba convențiile.

Pe plajă, întinsă lângă el, ştiam că vecinii noştri ne urmăresc pe furiş, mai ales pe mine, că îmi examinau atent corpul, evalu-ându-i gradul de îmbătrânire, câți ani ar putea avea ea? Întinşi separat pe nisip, niciunul dintre noi nu ar fi avut parte decât de o atenție indiferentă. În fața cuplului pe care îl formam în mod vizibil, privirile deveneau obraznice, în pragul stupefacției, ca înaintea unei legături contra naturii. Sau a unui mister. Nu pe noi ne vedeau, ci, în mod confuz, asistau la un incest.

Într-o duminică, la Fécamp, pe debarcaderul de lângă mare, mergeam ținându-ne de mână. De la un capăt la altul am fost urmăriți de privirile tuturor oamenilor care stăteau pe bordura de beton care se întindea de-a lungul plajei. A.

Remarcase că suntem mai puțin acceptabili decât un cuplu homosexual. Mi-am amintit de o altă duminică de vară când, încadrată de părinți, la optsprezece ani, mergeam pe aceeaşi promenadă, însoțită de privirile tuturor din cauza rochiei mele foarte mu-late, fapt care a provocat reproşul iritat al mamei că nu mi-am pus corset, peste care, spunea ea, „se îmbracă mai bine”. Mi se părea că sunt din nou aceeaşi fată scandaloasă. Dar, de data aceasta, fără nici cea mai mică fărâmă de ruşine, ci cu un sentiment de victorie.

Nu am fost întotdeauna atât de glorioasă. Într-o după-amiază la Capri, în fața spectacolului fetelor tinere şi bronzate care mişunau prin piazzetta în care beam Campari, îl întrebasem: „Te ispiteşte tinerețea?”. Privirea surprinsă şi apoi hohotul lui de râs m-au făcut să-mi dau seama de gafa mea. Fusese o întrebare pusă din dorința de a-mi arăta înțelegerea şi largheţea de spirit, în niciun caz pentru a afla adevărul despre dorința lui, de care tocmai dăduse dovadă cu o oră înainte. Ori întrebarea nu doar sublinia faptul că eu nu mai eram tânără, dar îl şi excludea pe el din această categorie pe care i-o indicasem, de parcă faptul de a fi cu mine l-ar fi îndepărtat de ea.

Fără niciun efort, memoria îmi readucea în minte imagini cu războiul, tancuri americane în Vallée, la Lillebonne, afişe cu generalul de Gaulle sub chipiul său, demonstrații din mai 1968, iar eu eram împreună cu un bărbat ale cărui cele mai îndepărtate amintiri abia datau de la alegerea lui Giscard d'Estaing. Lângă el, memoria mea părea infinită. Această cantitate mare de timp care ne despărțea însemna o imensă desfătare şi dădea mai multă intensitate prezentului. Că această întinsă amintire a timpului de dinaintea naşterii lui ar fi de fapt perechea, imaginea inversată, a celei pe care o va avea el după moartea mea, cu evenimentele, personalitățile politice pe care nu le-aş fi cunoscut niciodată, acest gând nu mă afecta deloc. Oricum, prin

însăşi existenţa lui, el era moartea mea. Aşa cum erau şi fiii mei şi aşa cum fusesem şi eu pentru mama mea, dispărută înainte de a vedea sfârşitul Uniunii Sovietice, dar care îşi amintea dangătul clopotelor în toată ţara pe 11 noiembrie 1918.

Voia un copil cu mine. Această dorinţă mă tulbura şi mă făcea să resimt ca pe o nedreptate profundă faptul de a fi în plină formă fizică, dar de a nu mai putea concepe copii. Mă minunam că, datorită ştiinţei, de acum se putea face asta după menopauză, cu ovulul altei femei. Dar nu aveam nicio dorinţă să întreprind vreun demers în sensul propus de medicul meu ginecolog. Pur şi simplu mă jucam cu ideea unei noi maternităţi pe care, după naşterea celui de-al doilea copil, la douăzeci şi opt de ani, nu mi-am mai dorit-o vreodată. El poate îşi confunda dorinţele. Într-o vară, la Chioggia, când aşteptam *vaporetto* ca să ne întoarcem la Veneţia, a spus: „Aş vrea să fie în interiorul tău şi să iasă din tine, ca să îţi semene.”

Mi-a arătat poze cu el când era copil, plăpând şi cu părul buclat, apoi adolescent, încruntat sub părul lung. Nu mi-a fost jenă să i le arăt şi eu pe ale mele de când fusesem fetiţă şi adolescentă. Pentru amândoi, era ceva îndepărtat. Mă străduisem mai mult să scot în faţă fotografii cu mine la douăzeci, douăzeci şi cinci de ani, alegând-o pe cea mai frumoasă din vanitate, ştiind bine că tocmai aceasta va fi cea care va face şi mai crudă comparaţia cu chipul meu de acum, mai scofâlcit şi mai dur. Vedea o altă fată, a cărei realitate, căutată în femeia actuală, îi va scăpa mereu. Dorinţa pe care i-o inspira această fată cu faţa lipsită de riduri, cu o perdea de păr lung şi brun, această fată pe care nu o va vedea niciodată, acea dorinţă nu îşi putea găsi rezolvare. După cum dovedise implicit reacţia lui spontană: „Fotografia asta mă întristează”.

Într-o zi, într-o braserie din Madrid unde ne pregăteam să luăm prânzul, se auzea cântecul lui Nancy Holloway, Don't Make Me Over. Am revăzut căminul studențesc al fetelor, la Rouen, traseul meu haotic, Rue Eau-de-Robec şi Place Saint-Marc, în căutarea plăcuței cabinetului unui doctor dispus să-mi facă avort, în noiembrie 1963. Kennedy tocmai fusese asasinat. Îl priveam pe A. Mâncând cartofi prăjiți în fața mea. Era doar puțin mai mare decât iubitul meu student cu care rămăsesem însărcinată şi care, fără să ştie, îmi întipărise în memorie acest cântec, atunci în vogă, a lui Nancy Holloway, dându-i un sens de dragoste nebună şi abandon – starea mea de atunci. M-am gândit că, oricine ar fi bărbatul cu care aş asculta-o, nu ar avea niciodată decât această semnificație. Dacă, mai târziu, auzind-o din nou, mi-aş aminti şi de braseria din Puerta del Sol cu A. În fața mea, acest moment ar însemna ceva doar pentru faptul că a fost decorul unei amintiri intense. Ar fi doar o amintire secundă.

Din ce în ce mai mult, mi se părea că pot strânge imagini, experiențe, ani, fără să simt nimic mai mult decât repetarea în sine. Aveam impresia că sunt eternă şi moartă în acelaşi timp, cum era şi mama în acel vis pe care îl am adesea şi din care când mă trezesc sunt sigură pentru câteva clipe că ea chiar trăieşte sub această formă dublă.

Această senzație era un semn că rolul lui de deschizător al porților timpului în viața mea se încheiase. Şi rolul meu, de inițiatoare în viața lui, de asemenea. A plecat din Rouen la Paris.

Am început povestea acelui avort clandestin căruia îi dădeam târcoale de mult timp. Cu cât avansam mai mult în descrierea acestui eveniment care avusese loc înainte chiar ca el să se fi născut, cu atât rezistam tot mai greu impulsului de a-l părăsi pe A. De parcă aş fi vrut să-l desprind şi să-l expulzez aşa cum făcusem cu embrionul de

acum mai bine de treizeci de ani în urmă. Lucram încontinuu la povestea mea şi, printr-o strategie hotărâtă de distanțare, la despărțire. În câteva săptămâni, acest lucru a coincis cu sfârşitul cărții.

Era toamnă, ultima toamnă a secolului XX. M-am descoperit fericită să intru singură şi liberă în mileniul trei.

1998-2000

2022

FOTOJURNAL

Să scrii este prezent şi viitor, nu trecut. Când mi-am văzut majoritatea cărților adunate sub o singură copertă s-a trezit în mine un fel de neîncredere, ba chiar o senzație de irealitate. Dincolo de această reacție fără îndoială destul de comună oricui se uită în urmă la munca lui, am fost forțată să-mi pun întrebarea: ce înseamnă această mie de pagini[3]? Cum să defineşti această întreprindere a scrisului începută în urmă cu patru decenii? Ce titlu – care mi s-a cerut – să-i dau pentru a o defini? Deodată mi-a trecut prin minte, drept ceva evident: să scrii viața [4]. Nu viața mea, nici viața lui, nici măcar o viață. Viața, cu conținuturile ei, aceleaşi pentru toți, dar pe care le experimentăm individual: corpul, educația, apartenența şi condiția sexuală, traiectoria

---

[3] Textul *Să scrii viața* se află în deschiderea volumului cu acelaşi titlu, apărut în 2011 la Gallimard, în colecția Quarto, care însumează aproape întreaga operă a autoarei.

[4] Un lucru evident, fără îndoială, şi datorită amintirii seminarului lui Antoine Compagnon care purta acest titlu şi în care mă invitase să vorbesc, în 2009, la Collège de France (n.a.).

socială, existența altora, boala, doliul. Mai presus de toate, viața pe care timpul şi istoria nu încetează să o schimbe, să o distrugă şi să o reînnoiască. Nu am încercat să-mi scriu viața, să fac operă din viața mea: m-am folosit de ea, de evenimentele, în general comune, care au traversat-o, de situațiile şi de sentimentele pe care mi-a fost dat să le cunosc, ca de o materie de explorat pentru a înțelege şi a scoate la lumină ceva de ordinul unui adevăr sensibil. Am scris mereu atât despre mine, cât şi despre cei din afară; acel „eu" care circulă din carte în carte nu poate fi atribuit unei identități fixe, iar vocea lui este străbătută de celelalte voci, părinteşti, sociale, care trăiesc în noi.

* * *

Dar viața nu dictează nimic. Ea nu se scrie de la sine. Este mută şi nu are formă. Să scrii viața aflându-te cât mai aproape de realitate, fără a inventa sau a transfigura, înseamnă să o înscrii într-o formă, înseamnă propoziții, cuvinte. Înseamnă să te angajezi – şi din ce în ce mai mult de-a lungul anilor – într-o muncă exigentă, într-o luptă, pe care încerc să o identific şi să o înțeleg în textul însuşi, pe măsură ce mă cufund în el. În această frază a lui Proust care mă însoțeşte încă din adolescență – „Necazurile sunt nişte slugi obscure, nesuferite, împotriva cărora lupți, sub stăpânirea cărora cazi din ce în ce mai mult, slugi cumplite, cu neputință de înlocuit şi care, pe căi ascunse, ne duc către adevăr şi moarte"[5] –, îmi dau seama că pun tot mai mult „scrisul" în locul „necazurilor". Sau împreună.

Ordinea textelor alese aici nu este cea a scrierii lor, nici cea a publicării lor, este ordinea timpului vieții, între copilărie şi maturitate. Dacă aceste ordini coincid în primul roman, Les armoires vides (Dulapurile goale) şi în ultimul,

---

[5] Marcel Proust, *Timpul regăsit*, vol. II, traducere de Eugenia Cioculescu, BPT, 1977, p. 49.

Anii, între cele două, succesiunea vârstelor este cea care organizează textele. Această părtinire, răvăşind evoluția scrisului şi reunind texte scrise în perioade aflate la distanță, face mai perceptibilă diversitatea formelor, diferența de voci şi stiluri corespunzând celei a punctelor de vedere, într-o reluare frecventă a momentelor de viață.

În locul unei biografii, care de multe ori lasă o impresie dezamăgitoare din pricina caracterului ei pur factual, am preferat combinarea a două documente personale, albumul foto şi jurnalul: un fel de fotojurnal. Pe lângă fotografiile ființelor, ale locurilor care au contat şi încă mai contează pentru mine din toate punctele de vedere – în viața mea, în scrisul meu –, am inclus fragmente din jurnalul meu. O modalitate de deschidere a unui spațiu autobiografic diferit, asociind astfel realitatea materială, de necombătut, a fotografiilor, a căror succesiune „face istorie”, trasează o traiectorie socială, şi realitatea subiectivă a jurnalului cu visele, obsesiile, expresia brută a afectelor, reevalu-area constantă a experienței trăite.

Am foarte puține fotografii de familie dinainte de a mă naşte, niciuna cu mama înainte de ziua nunții ei, nici cu tatăl ei, bunicul meu, care a murit când ea avea treisprezece ani. Dintre fotografiile cu mine, le-am favorizat, deşi sunt cele mai puțin numeroase, pe cele din anii copilăriei şi tinereții, adică perioada întâmplărilor şi a alegerilor care mi-au marcat considerabil viața. Viața mea nu se rezumă la ele, ci acestea fac doar vizibil mediul social şi familial în care este ancorat proiectul meu de scris, condițiile materiale în care a fost realizat. Tot restul rămâne invizibil, ceea ce îmi hrăneşte textele, ideile, pasiunile şi chiar meseria de profesor care mi-a ocupat treizeci şi patru de ani.

Am selectat extrasele din jurnal în funcție de fotografiile alese, ființele sau locurile pe care le reprezintă, în special anii în care au fost realizate. Ele nu constituie niciodată

legenda. Scrise uneori în aceeaşi perioadă cu fotografia, şi mai des, după, dezvăluie fluctuațiile memoriei de-a lungul timpului şi aruncă lumini variabile asupra lucrurilor din viața mea.

Acest fotojurnal nu reprezintă o „ilustrare” a cărților mele. Sunt aici doar câteva dintre fotografiile pe care le-am descris în Locul, La honte (Ruşinea), Une femme (O femeie), Anii. El nu este nici clarificarea unei scrieri, dar arată apariția ei. Lămureşte motivele pentru care am scris ceea ce am scris până acum. Cred că trebuie considerat ca un alt text, cu lacune, fără încheiere, purtând un alt adevăr decât cele care urmează.

Iulie 2011

SAMEDI 23

DIMANCHE 24

16

17

18

LOTERIE NATIONALE Tirage de la 3me Tranche

14

15

16

17

Când m-am întors la hotel, la unu şi jumătate, am crezut că jurnalul îmi fusese furat. Tulburare extremă, de parcă tot ce am trăit de la începutul acestui caiet era mort, definitiv pierdut, memoria nefiind suficientă.

La Roche-Posay, februarie 2007

Ieri-seară mă gândeam că „mi-aş răzbuna rasa” al cărei opus este burghezia întruchipată de fetele din Le Havre.

Ianuarie 1963

Se lasă seara peste secolul XX. Sunt mai sensibilă la această ultimă seară, la această ultimă zi cenuşie decât la prima zi care va veni din secolul XXI. În fața noastră nu se află nimic, în spatele nostru, toată istoria. Acum un secol, la 31 decembrie 1899, tatăl meu avea două luni şi jumătate.

Bunicii mei trăiau la lumina lumânărilor, într-o casă cu pământ pe jos.

31 decembrie 1999

1. Familia paternă pe la 1913.

Bunicul şi bunica de ambele părți ale unui unchi. În dreapta, în medalion, tata.

2. Tata, în timpul serviciului militar, aşezat în dreapta.

3. Căsătoria părinților mei în 1928.

Stăm pe pat, la începutul după-amiezii, în această duminică vântoasă şi călduroasă. Sunt şi alte duminici cuprinse în ea. Lillebonne, cu părinții mei, în timpul războiului.

Yvetot, când, copil fiind, citesc cu mama.

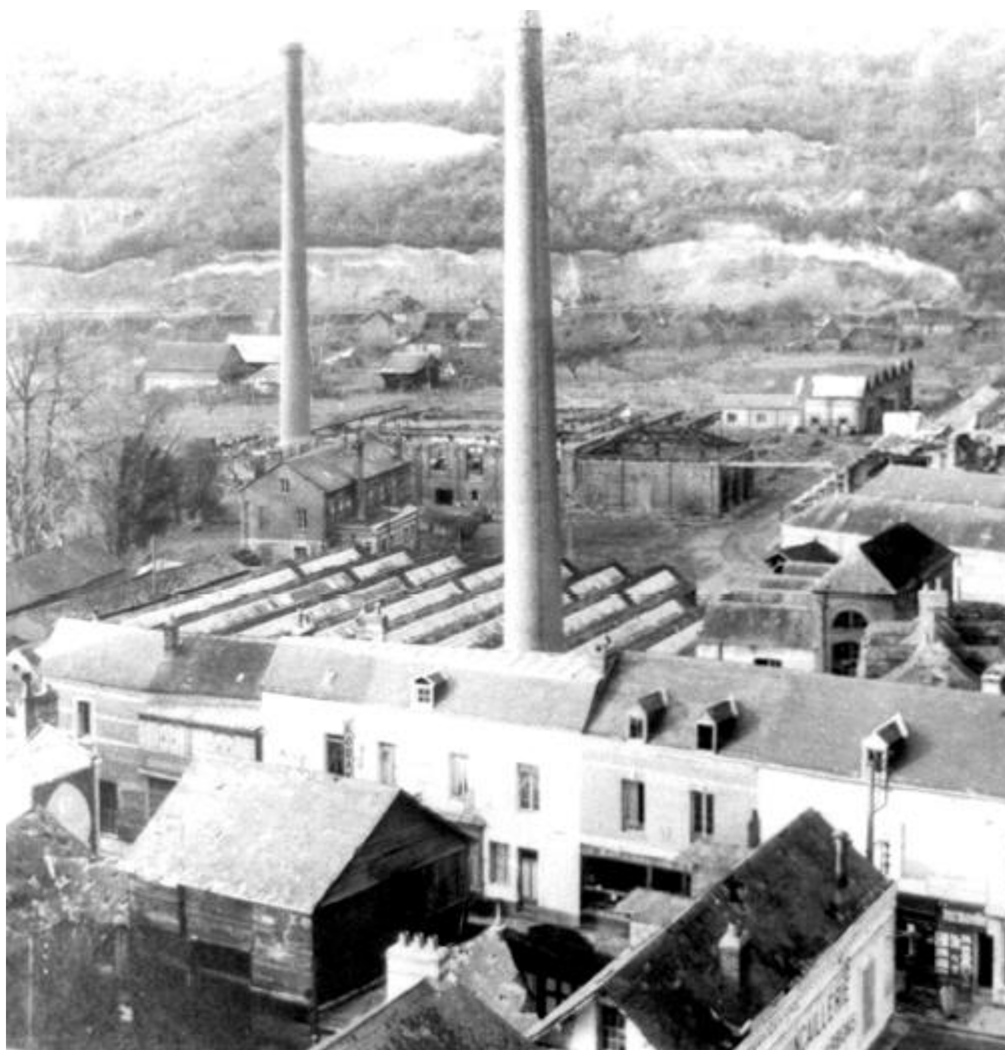
31 iulie 1994

Cheiuri, uzină, periferia de ieri sub soare, case destinate demolării, „tapițerie”, „cafenea”, tot ce îmi place, decorul care îmi place. La urma urmei, nu a fost acesta primul?

3 februarie 1985

Cu M., am vorbit despre război, moloz, reconstrucții, nu vorbiserăm niciodată despre asta. Aseară, m-am visat la Lillebonne: mă întorc acolo cu Philippe, totul s-a schimbat, un pod mare de trecut, apoi nişte coloane şi cred că recunosc acolo țesătoriile. Am impresia că în rest totul este distrus, casa în care locuiam.

Iulie 1981

1

Alegeri europene, prima noapte de insomnie din cauza lui P. Muzica unei petreceri dinspre sat, noaptea, eu, în pat, plângând. Repetarea unei vechi nenorociri, o caut când se întoarce. Petrecere la Lillebonne? Când? Duminici în care tata doarme, şi mama la fel, mă aflu în cămăruța din

Lillebonne şi mă uit la acoperişurile fabricii de vizavi, de cealaltă parte a râului.

17 iunie 1984

1. Lillebonne, filaturile.
2. Părinții mei, la mijloc, la Lillebonne pe la 1937.

2

GRA

1. Tata şi sora mea Ginette la comu-niunea solemnă a unei nepoate, la Le Havre în 1937.

2. Bunica mea maternă.

3. Ginette, în Lillebonne.

Ştiu – de câțiva ani – că sora mea a murit pe 14 aprilie 1938. Încă tot atât de multă furie, revoltă, în fața afectării, a poveştii mamei, ca atunci când am auzit-o, la 9 sau 10 ani: „o mică sfântă” care înainte de moarte a spus „mă duc să-i întâlnesc pe Sfânta Fecioară şi pe Bunul Iisus”. La vârsta de şase ani şi jumătate. Moartă de difterie, pe scurt, sărăcia, ignoranța (fără vaccin), inacceptabilul. Încă plâng pentru asta, acum, când mai am puțin şi fac 50 de ani. Toate lacrimile nevărsate la 9 ani pentru că la acea vârstă ascultăm totul cu uimire şi curiozitate la început. Ştiu foarte bine că mama a găsit astfel un recurs în această credință, o soluție a vieții, dar nebu-nia tatei, în momentul acela, mi se pare mai dreaptă, mai umană.

14 aprilie 1990

Am visat două fete (eu, fără îndoială), gemene, care sar pe o motocicletă cu nişte paraşute. Această motocicletă devine de altfel un cal la sol. Niciuna dintre cele două paraşute nu se deschide, dar una dintre fete nu are nimic, cealaltă rămâne de negăsit. Se întâmplă în Yvetot în casa domnului Ebran, cumpărată de părinții mei. Fata pierdută o reprezintă pe sora mea moartă? Sau un „eu” de care vreau să scap?

24 august 1984

2

3

M-am trezit la ora 4. Au mai rămas două ore până la ultimatumul american. M-am întors la culcare, visând că Saddam Hussein se retrage din Kuweit.

11:00. Avioanele continuă să traverseze cerul într-un ritm rapid. Totul revine, fără imagine. Plâng. Lipsa amintirilor, cu excepția câtorva – bombardamentul din pădure. Doar frica anilor mei mici. 1944. Am patru ani. Asta e tot. V2-urile, „roboții”, alertele. Poveştile înfiorătoare, „gâştele fugeau, nu mai aveau pene” – „în scaunul cu rotile al infirmului nu mai era nimeni” etc. Înțelegem trecutul doar retrăindu-l, repetându-l. În această dimineață, ceva începe să se repete pentru mine, războiul. Ca dragostea, ca moartea, acestea sunt lucruri nemaiauzite, imprevizibile.

Ianuarie 1991

Pe fundal, Clinique des Ormeaux, din Le Havre, unde am fost tratată de luxație de şold în anii 1942-1943.

1, 2 şi 3: în curte, în spatele cafenelei-băcănie între 1941 şi 1944.

Miercuri, în RER[6], înainte de a merge la Studio des Ursulines, m-am văzut – chiar m-am văzut – cu ochii mei de la opt-doisprezece ani: o femeie matură, elegantă, foarte „cultivată”, care urma să vorbească în public într-un cinematograf din Paris, acest loc necunoscut – o femeie la mii de leghe distanță de mama mea, o femeie străină şi intimidantă, o femeie pe care nu o plac. Momente scurte în care, astfel, am făcut drumul invers al memoriei, nu de la adult la copil, ci de la copil la adult. Această viziune, mai mult ca niciodată, mă face să simt prăpastia dintre ceea ce a fost mama şi ceea ce sunt eu. Dar şi între fetița care am fost şi ceea ce sunt. Această fetiță nu şi-ar fi dorit ca mamă femeia asta care sunt. Această fetiță este pentru totdeauna

[6] Metroul regional care deserveşte Parisul şi Île de France.

de partea mamei ei. Eu sunt o figură inamică. Mama şi fetiţa aceea au murit, fetiţa, de mai mult timp decât mama. În această viziune apare comparaţia dintre două femei, mama mea şi cea care sunt acum. Între cele două, privirea ostilă, fără viitor încă, a unui copil, care eram eu (dar ce înseamnă acest cuvânt?).

23 ianuarie 1998

1. În Lillebonne, 1944.
2. Cu tata, în 1944-1945.
3. Locul meu natal în 1990, la Lillebonne.
4. Râul din spatele casei.
5. Cu mama, în 1944-1945.

Vara în care am fost la Sotteville cu mama (1948?), am petrecut o zi în Dieppe şi am participat la o mare ceremonie canadiană. Mă revăd, mică, în mulţime, şi pe acest copil cu nări mari, care era întors spre mine. Cu o zi înainte, mergând la Veules-les-Roses pe jos, împreună cu mătuşa Thérèse şi verişoara Francette, văzuserăm gropari dezgropând cadavre într-un cimitir militar (provizoriu?). Nu am simţit nici frică, nici dezgust. Mi le amintesc pe mama şi pe mătuşa, aplecate peste gropi, cizme şi pantaloni de soldat în fundul hăului. Era în ziua aceea în care strânseserăm kilograme de midii, mama şi mătuşa beau aperitive într-o baracă şi se duceau să cumpere prăjituri, pişcoturi, cred. Nu prea aveai ce alege atunci.

18 august 1997

Să reflectezi asupra acestei stări, în după-amiezile de vară, cu vântul, cu norii. Vântul cu rafale venite din depărtările orizontu-lui, ca marea, valurile. O stranie tristeţe.

Toată adolescenţa este acolo, în acest vânt puternic din după-amiezi solitare, în provincie. În această văgăună a după-amiezii, este timpul în stare pură, moartea.

4 iunie 1998

Am vrut să revăd Ymare, unde am fost monitoare în 1959. Totul era închis, cam decrepit, abandonat.

Eram blondă, cu haine provocatoare, obsedată de dorinţa de a nu mă îngrăşa, incapabilă să intru în idealul laic, moral, al coloniei. Asta e tot ce văd despre mine, această durere, această stare de rău infinită.

Iulie 1995

1. Pe plaja de la Sotteville-sur-Mer, în 1949.

2. În 1959.

Pe fundal, Sena la Duclair.

La Bruxelles, o tânără, care a făcut un scenariu de film bazat pe romanul meu Les Armoires vides în urmă cu patru

ani, îmi dezvăluie asta. Într-o broşură anexată, fotografii cu interiorul actual al casei din Yvetot, băcănia devenită sufragerie şi vechea bucătărie: văd scara, cotitura, balustrada, o haină mă împiedică să văd figura de la capătul balustradei. Treptele pe care stăteam, unde îi plăcea să doarmă câinelui. Balustrada pe care mă lăsam să alunec de atâtea ori. Toate acestea există, dar nu sunt realitate. Sunt condamnată să fiu, să mă situez, între această scară, foarte trist, şi cea care a fost. Să rătăcesc, voiam să spun.

22 mai 2002

Nu-mi doresc cu atâta ardoare decât un singur lucru: să mă întorc la singurătate, la anonimat, la indiferența față de lume, să regăsesc iresponsabilitatea copilăriei, după-amiezile în grădină, păsările, când visam să merg în țări îndepărtate, să cunosc lumea, să mi se întâmple lucruri. Toate acestea mi s-au întâmplat şi mi se vor mai întâmpla, poate, şi totuşi nu-mi place decât să regăsesc acea perioadă când nu se întâmpla nimic. Nu pentru a redescoperi dorința şi visul, ci tocmai ceea ce nu-mi plăcea şi nici nu uram, adică ce era viața mea adevărată: viața la țară, sunetele îndepărtate ale maşinilor, ale unui ferăstrău de lemn, vocea tatei, lătratul câinilor, clopoțelul de la băcănie. Tot ce mă face să retrăiesc asta – Veneția într-o dimineață de duminică, să scriu, dragoste uneori, în '84 – este fericirea. Mi se pare că sunt aici aproape de ceva important, de acest adevăr pe care îl caut.

Iunie 1988

Insomnie absolută. Ca să adorm, am încercat să revăd băcănia părinților mei, locul obiectelor. Într-o zi am inventariat în scris totul. Cu cât îmbătrânesc, cu atât încerc să ajung la aceste lucruri vechi, la aceste locuri dispărute, deci la această „altă viață” care este în urmă şi pe care toată lumea o crede înainte.

Iunie 1999

Magazinul părinților mei, din Yvetot.
La fereastră, între două verişoare.

În copilărie: mare responsabilitate, vinovăție; nu trebuie să mor, părinții mei ar suferi prea mult. Tata cu siguranță ar înnebuni.

Această amenințare constantă a morții asupra mea, vindecată prin miracol de fapt (tetanosul, apa de Lourdes care îmi descleştează maxilarul).

5 mai 2000

Eu, la masa mea de lucru: într-adevăr, un cerc care se închide. Văd o fetiță visând, pornind de la cărțile citite,

stând vara la un birou improvizat – o măsuță de cafea uzată aşezată în grădină, pentru a scrie la ea –, imaginându-se „ca fiind cineva la un birou”. Şi acum sunt acolo, pentru a scrie, recunoscută chiar drept o femeie care scrie (deci nu a fost un joc?), neacționând altfel asupra lumii.

17 martie 1986

În această dimineață, impresie minunată a duminicilor din copilăria mea, într-o piațetă. Zgomotele din interiorul caselor, bărbații bine îmbrăcați, radioul, cântecele, fără maşini, fără prezent sau viitor, aici, atât. Toată viața noastră rătăcind în jurul unui leagăn, nu al unui mormânt. Aici totul este istorie.

Veneția, 3 septembrie 1983

1

Diverse solicitări de a vorbi despre studii, reuşită şcolară. Aşadar, nu voi mai părăsi niciodată şcoala din ziua aceea în care m-a condus tata şi am greşit uşa. Văd din nou gresia cu plăci mari, alb şi negru, călugărița care ne spune că nu se află acolo. Să mă gândesc la asta înseamnă să simt din nou dragostea, grija tatei. E atât de diferit pentru mama.

Decembrie 1985

L-am visat pe tata. Mi-a oferit un fel de garnitură pentru baie, foarte frumoasă, săpunieră, oglindă şi chiar lavoar! I-am spus: „Este foarte drăguț, de foarte bungust". Era fericit şi a spus ceva de genul „de la tăticul tău drag". Vis ciudat, pentru că toate acestea nu s-ar fi putut întâmpla. Era extrem de generos, dar spunea „îți cumperi tu ce vrei", nu avea „bun-gust" şi nici nu-l puteai auzi zicând „tăticul tău drag". Totuşi, sentimentele din visul meu erau cele pe care le simțeam pentru el, „o iubire separată". Când m-am trezit, m-am gândit că murise când eram foarte tânără, acum douăzeci şi cinci de ani.

Iulie 1992

1, 2 şi 3: tatăl meu în 1944, 1949, 1957.

4. La Biarritz, cu tata, în timpul unei călătorii organizate la Lourdes, în 1952.

1

2

3

Eram „micul soare” (şmecheră, secătură mică, în normandă). Aici nu a fost dragoste consumată în zadar. Am transmis-o şi am făcut ceva pentru ea, pentru clasa socială căreia îi aparţineam (deşi nu sunt întotdeauna sigură).

14 decembrie 1990

Mâine se împlineşte o lună de când am trecut prin prima şi adevărata despărţire, ruptura trecut–prezent. Moartea tatei.

24 iulie 1967

1

Mă gândesc la o altă seară de iunie, 28 iunie 1961, într-un tren, seara era trandafirie, eram aproape singură. Era probabil un automotor, cel care sosea la zece fără zece seara. Tocmai avusesem propedeutică, grea atunci, iar eu am fost singura acceptată din grupă. Viața din fața mea era o mare lumină, voi face lucruri extraordinare, în literatură, desigur. Nu voi mai avea niciodată acest tip de deschidere, de speranță fericită. Când am scris de fapt, am ştiut că era complet opusul acestei bucurii.

20 iunie 1988

Am visat o fațadă uriaşă din cărămidă roşie. Este o şcoală, un colegiu de învățământ secundar. Cred că trebuie să predau acolo. Coborâm o pantă ierboasă, foarte înaltă, din sălile de clasă unde copiii se uită la televizor înainte de ore, aşa cum am citit că se face în SUA. Apoi trebuie să urci din nou. E prea greu, mă dor genunchii, mă doare şoldul, transpir, nu reuşesc să țin pasul cu ultimul coleg. Îmi spun că nu voi putea preda acolo, s-a terminat. Această clădire din cărămidă roşie este internatul Saint-Michel, dar mai mare.

5 martie 1999

1. Annie Ernaux, în centru în medalion.

2. Clasa a VI-a, 1952-1953.

Pe fundal, internatul Saint-Michel, din Yvetot.

Sortie

Sâmbătă, am ascultat la FIP[7] Toi qui disais, qui disais… cântec pe care îl adorasem, dar îl uitasem cu desăvârşire. Sunt mereu surprinsă de aceste ştergeri complete din memorie a lucrurilor foarte îndrăgite, cărți, peisaje. De parcă nu mi-aş aminti decât de lucruri dureroase, jenante. Aşadar, lucrurile mi-au fost restituite în totalitate, plimbările cenuşii ale celor cincisprezece ani ai mei pe străzile din Yvetot, cu acest cântec care îmi răsuna în cap şi care vorbea despre dragoste pierdută, despre ploaie şi bâlci. Şi chiar şi impermeabilul meu bleumarin cu roşu pe care îl simt pe mine (căruia îi spuneam „perimper”).

Am fost ieri la Yvetot. De fiecare dată sunt copleşită, apăsarea acestui oraş este odioasă, urâțenia lui.

12 aprilie 1983

Am mers pe Rue de la République, simțeam cât de mult această stradă fusese strada visurilor, a dorințelor, parcursă din copilărie până la 18 ani. Nu mai ştiu nimic despre aceste vise, dar parcă fiecare casă ar fi fost împovărată de ele şi ar fi căpătat prin ele o asemenea realitate, încât să nu mai existe niciodată o alta atât de puternică pentru mine.

6 noiembrie 1987

1. Les Hallettes.
2. Promenada (Le Mail).
3. Rue de la République.

Pe fundal, stația Yvetot.

[7] Abrevierea de la France Inter Paris, post de radio, înființat în 1971.

YVETOT

Îmi reamintesc brusc o scenă uitată, o umilință înspăimântătoare. Octombrie ’57, Saint-Luc, noaptea, într-o sâmbătă. Mă plimb prin târg cu tata, unchiul Bernard şi mătuşa Marie-Louise, bărbații nu băuseră nimic, din fericire. Şi iată că vin Gérard P. Şi un alt tip de la Şcoala de Agricultură. Ne vor urma tot timpul, hlizindu-se răutăcios. Ei se amuză copios, e clar, pentru că familia mea seamănă cu familiile de muncitori din acea perioadă, într-un orăşel de provincie, ultrațărănoi pentru ei (părinții lui G.P. Sunt profesori la Nancy sau la Troyes?). Şi o fac în voie pentru că nu pot să mă duc la ei, să vorbesc cu ei, să le spun „ajunge”. Imposibil pe atunci, în mediul meu, să dau impresia că-i cunosc pe aceşti băieți. În orice caz, ar spune că sunt țicnită. Îmi amintesc cât de mult a durat, cât de oribil a fost cu doi tipi urâți, pocitanii cu ochelari, aflați la zece metri în permanență. Ei, de „familie bună”. Revăd pardesiul din gabardină bej al lui P., pe al celuilalt, nu. Mătuşa mea, cu atitudinea ei ridicolă, părul alb tuns scurt, doar că nu avea halatul de la muncă pe ea. Bernard îi spunea „mami”, sau mai degrabă „mămico”. Amintirile mele de la târg, ceva din afara vieții.

21 iulie 2002

1968
1969
1970
1971
1972

Acest jurnal pe care îl scriu din 1957, păstrat din 1963 (du-rerea resimțită când am constatat că mama a ars 6 ani de jurnal, ’57-’63, anii-cheie), îmi dă impresia de scurtă durată, în fond, dacă aş plasa – îmi imaginez greşit? — un pasaj de la ’78 la ’67, unul de la ’63 la ’88, ar fi o mare diferență, o distorsiune? Nimic nu redă permanența sinelui la fel de bine ca jurnalul, el nu face istorie.

August 1988

Am recitit Greața. Am evaluat întreg impactul acestei cărți asupra vieții mele, deşi nu am găsit şocul inițial, surpriza şi asentimentul total. Era o carte galbenă în memoria mea. Este verde cu negru, rădăcini, vegetație. Tot sfârşitul, văd că l-am făcut al meu, cu refrenul, justificarea existenței la 16 sau 17 ani, ar veni o vreme... „şi cred că atunci puțină lumină ar cădea pe trecutul meu”[8]. O carte-revelație, poate singura pentru mine.

August 1980

În această după-amiază, la soare, impresia trecătoare de a mă regăsi la Yvetot, adolescentă, şi de a „simți” prezența trecutului care era atunci în mine. O amintire, abia, mai degrabă un fulger de amintire. Asta aş vrea să obțin, nu doar să mă transporte într-un alt timp, să mă revăd şi să văd lumea din jur, ci să-mi amintesc amintirile mele, care nu ar putea fi cele de acum.

31 mai 2002

---

[8] „Dar ar veni şi clipa când cartea ar fi scrisă, ar fi în urma mea, şi cred că atunci puțină lumină ar cădea pe trecutul meu. Atunci poate că prin ea aş putea să-mi amin-tesc de viața mea fără dezgust.” (În volumul Jean-Paul Sartre, *Greața. Cuvintele*, tra-ducere de Marius Robescu, Rao, Bucureşti, 2020, p. 306.)

1

Atmosferă apăsătoare, tristă. Câmpia tăcută, înăbuşitoare.

Maşina de spălat vase tocmai s-a oprit. Un bărbat tastează. Am privit fotografiile şi nu am aflat nimic, le regăsesc prin memorie şi prin scris, fotografiile spun cum arătam, nu ce gândeam, ce simțeam, spun ce eram pentru alții, nimic mai mult.

Boisgibault, 1979

1, 2 şi 3: în 1957, în curte şi grădină.

Toi qui disais, qui disais

Martie 2002

Clasa a X-a, 1956-1957, a treia din dreapta.

1

Vocea lui Odile evocă nume, lucruri, adesea uitate, care mă readuc la cursurile de la Saint-Michel cu o claritate, o senzație foarte puternică de a fi acolo. De exemplu, la cursul de latină cu abatele Schoutarden, micuț, într-o sutană pătată, în lumina slabă şi galbenă a sălii numite Saint-Louis – sau cu ea, Odile, plimbându-ne pe Promenadă. O senzație de realitate până când mi-am simțit coapsele strânse în fusta mea gri din tergal, pu-loverul meu albastru din tricot cu guler pe gât. Purtam balerini albaştri, toamna, în clasa a X-a, şi visam că ruşii invadaseră Franța, din cauza Budapestei, unde Imre Nagy fusese înlocuit de Kádár. Dar prin ce anume sunt eu aceeaşi?

29 noiembrie 2008

2

1. Cu Odile pe Promenadă.
2. Poza de identitate pe BEPC[9].
3. Poza de bacalaureat.
4. Fotografie tip buletin, mai 1957.

Pe fundal, Promenada din Yvetot.

Fără să-mi dau seama, măresc prăpastia dintre părinții mei şi mine, dar îmi sunt necesari şi, pentru ei, aş fi capabilă de multe lucruri; de pildă, aş fi vrut să iau asupra mea toate acele suferințe pe care le-au îndurat, umilințele lor, şi să-i răzbun. Dacă am scris, asta li se datorează într-o mică măsură şi lor, dar nu era romanul care trebuia, voi începe din nou, texte noi fără îndoială. De ce dintotdeauna mi-am dorit să fac rău şi pe de altă parte sufăr întotdeauna? Mi-e teamă, uneori, ca astăzi, de „scrupul”.

4 aprilie 1963

1. Tata şi noul Renault 4 CV.
2. Cu mama, la intrarea în cafenea, în 1959.

[9] Abreviere pentru *Brevet d'études du premier cycle* (diplomă de absolvire a primu-lui ciclu de şcoală).

Cât de greu este totul, şi totuşi, cât de uimitor. Peticelul de soare de pe parchetul camerei de la Ernemont, frigul de octombrie, clopotele, iar eu stau întinsă pe pat, departe de

peticul de soare, atât de departe, nu voi ajunge la el. Oare voi cunoaşte o nenorocire mai mare decât luna aceea? Şi singurătatea fără margini. Târgul de pe bulevard, gogoşile, maşinuţele care se ciocnesc şi liceenele care se întorc la casele lor luxoase din Bihorel sau Mont-Saint-Aignan, filosofând. Eu eram în afara tuturor. Aceşti doi ani, ’58-’60, m-au „făcut” scriitoare, cred, şi ’52. Sunt două abisuri.

August 1988

Tot timpul extrem de obosită, fără chef să mă trezesc, ca la 18 ani, la Ernemont, mă uit, pronunţ cu uimire acest cuvânt, atât de frumos, atât de aristocratic, şi pentru mine sinonim cu oroarea de a trăi, oare voi putea reda asta într-o zi, sau e acesta unul dintre lucrurile care mă determină să scriu şi pe care, în consecinţă, nu îl voi spune niciodată?

August 1988

Experienţă ciudată, la M. Găsesc în rafturile lui un Apollinaire, ediţia Seghers, în colecţia „Poètes d’Aujourd’hui”, şi recitesc anumite poezii citite pentru prima dată la Ernemont; „O, tinereţea mea părăsită...” – şi atunci par să mă apropii cât mai mult posibil – aceeaşi părăsire, lumină albă – de anul acesta, ’58-’59. Deci este adevărat că viaţa noastră se află în ceea ce am citit, că ea este păstrată acolo.

Februarie 1998

Toată după-amiaza am recitit Al doilea sex. Treptat, am simţit că redevin fiinţa anului 1959, citind la Ernemont această carte incredibilă, înconjurată de adevărul ei copleşitor pentru mine. Şi o femeie a scris asta, ce miracol. Dacă rezum: crescusem fără ruşine socială, fără ruşine sexuală, şi una, şi cealaltă au căzut asupra mea. A doua în vara lui ’58. Dubla înstrăinare, de unde iau tot ce scriu, dar orbeşte.

9 decembrie 2007

Cinci zile petrecute la Rouen. Era târgul Saint-Romain, marea voce a târgului în fiecare seară, răsună cu un „you-you” regulat. Toată tristețea niciodată ştearsă din ’58, oroarea de a trăi. Să te gândeşti la asta, chiar şi acum, este cu neputință. Nespusul din acest timp, atins în Ce qu’ils disent ou rien[10], dar aş putea să o spun în sine? Mai degrabă într-o serie de imagini, în povestea unei vieți, a mea [şi nu a mea]. Durerea perpetuă a Rouenului, a întoarcerii la Rouen.

Octombrie 1994

Camera mea din căminul de fete de la mănăstirea Ernemont, din Rouen, în perioada cursului de filosofie, 1958-1959, la Liceul Jeanne-d’Arc.

---

[10] *Ce spun ei sau nimic* – al doilea roman al autoarei, apărut în 1977.

Anglia, Londra, loc anesteziant şi blând, ape veşnic de culoarea heleşteului, casa familiei Portner, tăcută. Când mă

aflam acolo, la douăzeci de ani, nu observasem nimic din toate astea.

Mai 1970

Impresie stranie, atât de greu de descris, noaptea. Sunt, mă văd pe drumul spre Highgate, mergând spre Angel, centrul Londrei, apoi pe drumurile spre Golden Green, Hendon. Dar nu, nu sunt, mă înlocuiesc acolo, nu este o amintire reală cu detalii. Nu există vreuna. Dar mă simt din nou, lipsită de scop, o viață absurdă, redusă la asta, mergând la 20 de ani pe un drum din Anglia. Şi îmi spun că în această amintire există ceva important, esențial, o anomie primordială. Gata să fac orice, fără să iubesc ceva anume, şi în plus, bulimică.

Septembrie 1986

Calmă, în afara timpului. Mă gândesc la Anglia în 1960. Poate că era un spital în Highgate. Duminicile engleze, nu era ceva mai rău decât să fii acolo, la aproape douăzeci de ani, singur sau aproape singur. Nu am evocat această perioadă – din cauza primului meu text, L'arbre[11]? –, dar să nu fac asta mă întristează. Eram atât de singură, deloc puternică, viitorul era alb.

5 iunie 2005

---

[11] *Arborele* este titlul primului roman pe care l-a scris fără să ştie părinții ei, la Rouen, în 1962. A fost refuzat de Editura Seuil.

1

Londra. M-am întors ieri pe Kenver Avenue. Mai întâi, metroul, la Tottenham Court Road, banchetele încă tapițate, dar totul era murdar şi degradat. M-am oprit la East Finchley: podul peste High Road, pe care îl uitasem. Am luat autobuzul, cerând, ca atunci, oprirea pentru Granville Road. Dar şoferul nu ştie ce e. Se va opri totuşi acolo. Văd, în dreapta, Swimming Pool, de asemenea uitat. Casa Portner a fost transformată, aparent făcută mai practică: intrarea este o bucătărie. Ceva ca o „declasare" a casei, la fel şi a străzii, care mi se pare mai puțin rezidențială şi mai puțin şic decât atunci (veneam din Yvetot, să nu uităm). Albul însă, uniformitatea, plictiseala: cât de îngrozitor trebuie să fi fost, oribil, să fii acolo. Apoi, biserica: Christchurch, deloc schimbată, cu banca în față. Apoi, cu excepția Woolworth, niciun magazin recognoscibil. Niciun cinematograf, nici tobacconist-ul (se numea Rabbit), nici micuța cafenea unde tinerii anilor 1960 se adunau în jurul tonomatului, nici acea femeie cu ochelari care spăla ceştile în mijlocul zgomotului şi al exclamațiilor. Ea rămâne doar în cartea mea din '62-'63, nepublicată. În afară de forma străzii, High Road şi un pub transformat în grill, totul era diferit, mai ales magazinele. Ele sunt partea cea mai nestatornică, forma cea mai sensibilă la schimbări (aşadar, economia are întâietate). Am luat metroul înapoi la Woodside Park, întrebându-mă, pe această stradă care era atât de puțin schimbată, dacă în parcul vecin începusem să scriu în august '60: „Caii dansau pe malul mării". Urma era o fată care se ridica dintr-un pat unde era cu un tip (întotdeauna aceeaşi poveste, singura). Acei cai care au încetinit, prinşi în dansul lor, exprimau sentimentul de epuizare după dragoste. Cât de bine îmi amintesc.

Toți participanții la colocviu s-au năpustit în muzee, iar eu, în North Finchley, în viața mea trecută. Nu sunt interesată de cultură, există un singur lucru care contează

pentru mine, să înşfac viața, timpul, să înțeleg şi să mă bucur.

Ianuarie 1989

1. Casa din Finchley unde am lucrat şapte luni în schimbul mesei şi a cazării în 1960.

2. Stratfordupon-Avon, locul de naştere al lui Shakespeare.

Pe fundal, Trafalgar Square în 1960.

pendues ; ..

.s. promenés par brest :

.. pensiez-le vrai bé ?

.. l'on savait qui le

.. pouvait jouer dans le

..ntô, dais je savais que

.. fuis y... le rêve de

..iés au delà des nuages.

..près les, c'était de

..tu, d'imagines les

..s y aller.

..oir ! lors les jeunes de

..ce vieille ville, Chez Margot,

În după-amiezile lui noiembrie ’61, în camera mea din Yvetot, priveam în fiecare seară apusul, studiam literatura franceză. Doi ani am fost nebună după literatură, din ’61 până în ’63, nebună, nu mai ştiu cum să mi-o readuc în memorie, literatura mai reală decât viața (a unei studente, fiica băcanilor din Rue du Clos-des-Parts) în asemenea măsură, încât mi-am interzis să flirtez, pentru că băieții amenințau această realitate. Într-o zi, m-am dus la Spitalul orăşenesc pentru un neg plantar, eram literalmente obsedată – de Flaubert? —, cred că da. Trăiam, mergeam pe străzi de parcă lucrurile s-ar transforma de la sine putere în cuvinte, în propoziții. Nimeni nu putea fi, la vremea aceea, la Rouen, mai nebun ca mine după literatură. Abonată la Lettres françaises, scotocind în Biblioteca Municipală din Yvetot, aproape identică cu ceea ce trebuie să fi fost în secolul al XIX-lea (traducerile lui Nisard!), după ultimele achiziții, mai degrabă noutăți. În noiembrie ’61, repetându-mi versurile Annei de Noailles (pe care nu o mai ştie nimeni, nici Marie Noël, catolica) m-am sprijinit pe frumusețea lumii / Şi am ținut în mâini parfumul anotimpurilor[12] – sau invers – şi eram eu.

4 februarie 2007

Brusc, la biroul meu, bând Ricoré cu lapte la o oră neobişnuită, mă resimt (acest cuvânt, chiar se potriveşte, a te resimți) în octombrie ’62, când am intrat în Căminul Universității, rue d’Herbouville, această fericire incompletă, a vieții aflate înaintea ta pentru a face din ea ceva (şi în ’60, dar mai puțin puternică, la intrarea la facultate). În fața ferestrei era un copac mare şi roşu, camera, foarte mică, dar „cameră de studentă”! Voiam să scriu… Lumea era a mea.

29 septembrie 1993

---

[12] Versuri din poemul *L’Offrande à la nature* (trad. M.G.).

În Yvetot, vara anului 1961.

Scrisul nu este pentru mine un substitut al iubirii, ci ceva mai mult decât iubire sau viață.

15 ianuarie 1963

Deja halucinații! De ieri îmi văd romanul publicat la Seuil, chenar verde şi numele meu strălucind ca argintul, şi privesc, şi sunt puțin dezamăgită, puțin nefericită, dar mai presus de toate, tensionată, de parcă sunt pe cale să plesnesc! Există oare o altă viață decât scrisul pentru mine? În momentul de față aproape că nu mă pot gândi la altceva, sunt sclava obsesiilor.

16 februarie 1963

S-ar putea să fiu schizofrenică. Mergeam pe Rue Bouquet şi chiar la curbă, casele s-au transformat în butaforie – ăsta e un semn – infailibil. Mi-am terminat romanul, mai trebuie să-l bat la maşină şi să-l trimit. Poate aş fi salvată dacă l-aş vedea publicat? E un coşmar – dacă nu ar fi publicat? Dacă nebunia trebuie să mă lovească vreodată, singurul lucru pe care îl cer e să nu fie atât de curând. Am terminat de scris deocamdată şi de aceea sunt aşa, cel puțin aşa vreau să cred – altfel ar fi absolut îngrozitor. Să am puterea să ies din ea pentru a crea din nou.

17 februarie 1963

1

La ora unsprezece fix, am trimis primul meu roman. Şi trebuie să spun că nici nu mi-a făcut inima să bată mai tare. Pentru că nu „cred”. În plus, am făcut greşeli de ortografie. Biblioteca Municipală, în această după-amiază, îmi place să fiu necunoscută, singură, printre oameni, să mă las să cad într-o mare de visuri.

5 martie 1963

Literatura, „întreprindere riscantă a unui om singur”, spunea Sartre. Desigur. Ne regăsim tot singuri după aceea. Din cauza eşecului. În această dimineață, scrisoare de la Seuil. Refuzul, pur şi simplu. Am avut măcar curajul să nu mă prăbuşesc. Ascult concertele brandenburgice, nu sufăr. Viața merge înainte. Mereu.

29 martie 1963

Am început să-mi culeg jurnalul din 1963, primul meu caiet, pe computer. Este o fată foarte ciudată acolo, puțin exaltată, cultivându-şi diferența față de ceilalți (dar sunt pe

punctul de a scrie L'Arbre). Şi totuşi, există, deja, trăsăturile absolut indestructibile care mă constituie, imposibilitatea de a mă simți „eu", opoziția dintre iubire – care mă „pierde" – şi scris.

1 octombrie 2002

1. Fotografie pentru permisul de conducere, 1961.

2. La Yvetot, în 1963.

2

pendues ! la p

s passeras par lent :

jeu véritable mi là ?

t l'on trouvait sur le

yant jouer dans le

nts. Mais je savais que

Fuir y… ce rêve de

iles au soleil les nuages.

pr là, c'était de

tm, d'inquiets les

as y aller.

oir ! tous les jeunes de

la vieille ville, chez un Tanger,

M-am dus din nou pe Rue Jeanne-d'Arc, am revăzut casa în fața căreia erau o pisică şi un coş de gunoi despre care vorbesc nu mai ştiu unde, într-un manuscris din acei ani, '63-'64, sau '62. (Ce plăcere încerc reluând parcursul dimineții de ieri. Sunt pe cale să continui ceea ce am început ieri-seară când m-am întors de la Rouen, care este încă şi va rămâne mereu o plimbare de renaştere, de căutare a timpului pierdut.) Am traversat scuarul Verdrel, ud şi pustiu. Lebedele sunt acolo, inevitabile. Biblioteca, intrarea principală. Uşa mică, în spate, prin care cititorii au intrat timp de doi ani, durata licenței mele, o veşnicie.

13 mai 2000

De la stația de metrou „Palais de Justice", de unde am coborât, am luat-o pe Rue des Carmes, Rue Beauvoisine. În dreapta, Hôtel Napoléon, unde am fost o dată – venisem pentru certificatul de literatură franceză, în 1962, cu Geneviève. Strada asta, parcursă de atâtea ori, între facultate şi Biblioteca Municipală. Era începutul după-amiezii, tăcere. Am trecut pragul vechii intrări în facultate. Nimic nu s-a schimbat, culoarea gri a pereților, Amfiteatrul I – Amfiteatrul II, cu o săgeată pentru direcție, la stânga. Toate inscripțiile sunt acolo: „Şcoala Superioară de Ştiințe şi Litere". Printr-o fereastră înaltă, se disting gradenele amfiteatrului. Pe pereți este încă vizibilă urma avizierelor cu plasă, unde erau afişate informațiile, listele celor admişi la examene. Pendula s-a oprit între cinci şi douăzeci şi cinci şi douăzeci şi cinci. Am intrat apoi în grădina Şcolii de Medicină şi Farmacie, plină cu straturi de panseluțe albe şi albastre. Nu mai sunt aceleaşi bănci, fațada Şcolii de Medicină abia se vede sub frunziş. Doi oameni fără adăpost au traversat grădina. Eram acolo, într-o zi de decembrie '62, stând pe bancă, şi simțisem că mă invadează frigul, tocmai sosea acea iarnă grea, care se va încheia în martie '63. Scriam atunci primul meu roman, nepublicat. De-a lungul

muzeului, statui, una dintre ele a fost roasă de timp, care a
şters

'renet les choses en

i servir. Le un qui

un h. qui ~~est~~ avec

homme ~~et~~ avec les angel

rête ~~cult~~ avec une pierre

ux. ~~Rodin~~ Je vois

s mal !! « Sainteté

? !! Nous

nom. Je ! –

dans le ... des

les.

conturuturile corpului, ale capului teşit, micşorat, ca un cadavru lăsat în seama intemperiilor, fără formă umană. Mă gândeam că nimic nu s-a schimbat de la Flaubert. Poate că a trebuit să trăiesc toţi aceşti ani în gol şi stupoare ca să încerc atâtea senzaţii acum, să văd atâtea lucruri (pe atunci nu le vedeam decât în cărţi, pentru mine totul era literatură).

M-am întors în curtea facultăţii, am ieşit pe Rue Beauvoisine. În loc de mica patiserie albastră care vindea budincă cu 15 cenţi, „Allo Service". Rallye a dispărut. La Cahotte, cu felinarul său roşu, unde am crezut multă vreme că se află un bordel (mama îmi spusese că bordelurile erau marcate astfel) este o casă particulară.

Farmacie la colţul Place Beauvoisine, amintiri imposibil de reperat. Am mers pe bulevardul de l'Yser la stânga, fără să găsesc casa doctorului. Rue de la Glacière, amintirea unei femei lovite de un camion, într-o noapte de iunie '63, când sărbătoream cu Alain C. Şi ceilalţi. Zăcea întinsă sub o pătură.

Farmacia, în dreapta bulevardului, de unde cumpăram Néo-Antigrès, în '58-'59, cred că a dispărut de mult.

Era cât pe ce să intru la Métropole, apoi, la poştă, dar nu. Amintire de la Maison des Jeunes, care se afla în acel loc după război, apoi, piaţa primăriei. În cele din urmă, am intrat într-o patiserie, m-am instalat în ceainărie, cu pardoseală îndoielnică, şefii vorbeau cu un reprezentant, era ca la părinţii mei, în copilărie. Era un câine care cerşea dulciuri, la fel ca Miquette. Am urcat strada spre biserica Saint-Romain – închisă. Într-o călătorie de întoarcere, iniţiatică, totul se rezumă la „deschis", „închis", e încă acolo/nu mai e acolo. Ne trimite la propria noastră dispariţie. Am văzut Hôtel de la Rochefoucauld, unde a locuit Simone de Beauvoir, şi mă gândeam mereu la asta în anii şaizeci.

22 mai 2000

Carte poştală de la P.: „Gândeşte-te la studenta bursieră din ’63 şi la scriitoarea care eşti, întorcându-se la Rouen”. Dar pentru mine acest enunț nu are nicio semnificație. Două ipoteze: ori nu mai sunt la fel (evident: nu am prevăzut viitorul pentru a mă bucura acum, ar fi trebuit să visez să fiu scriitoare, nu a fost un vis, ci o voință) – ori sunt la fel, în întregime în prezentul meu în aceste două momente, nepăsătoare față de viitor. Cel mai probabil aşa. Din moment ce, astăzi, nu mă gândesc că aş putea primi, de exemplu, un mare premiu internațional, sau chiar Goncourt, care oricum mă lasă rece. Ceea ce doresc eu este imposibil – să retrăiesc lucrurile care s-au întâmplat.

Mai 2000

1 şi 2: studentă la Literatură modernă, 1962-1963.

1

De două luni, noi doi nu ne-am mai văzut – chestia asta a ajuns să mă privească doar pe mine. Ce o să devin eu, care iubeam atât de mult libertatea.

Decembrie 1963

Încă aştept. Mâine mă voi întoarce la făcătoarea de îngeri, deoarece nu a „reuşit”.

17 ianuarie 1964

Dezbatere pe tema avortului pe Arte. Să o revezi pe Gisèle Halimi[13] înseamnă să vezi acei ani în care eram încă

[13] Avocată şi militantă pentru drepturile femeii; semnează în 1971, alături de alte 342 de femei, un manifest în care recunoaşte că a avortat

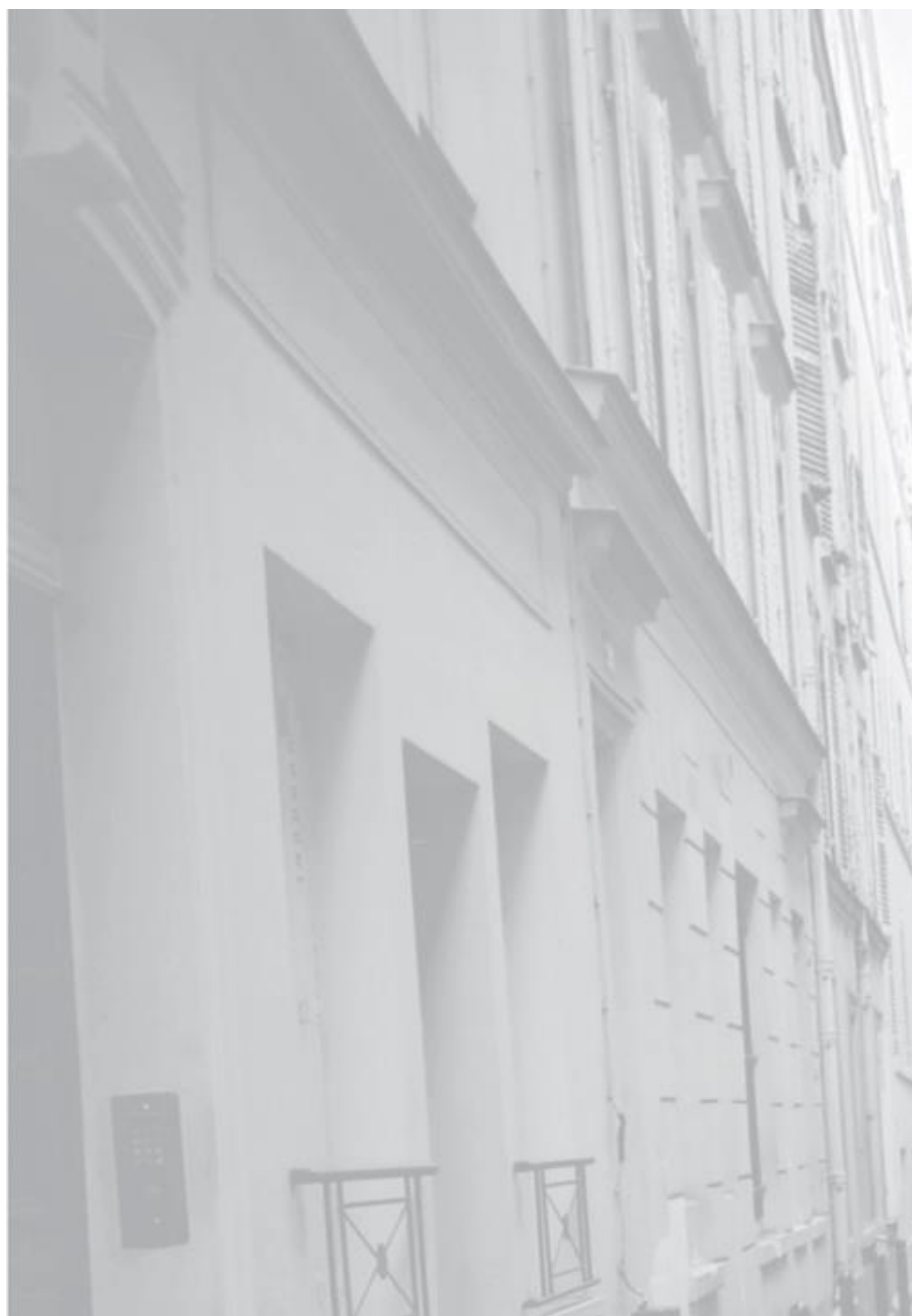
„vinovate”, „depravate”. Vizavi, reprezentantul Vaticanului, ochi limpezi, imagine atroce a urii față de viață, față de libertate, Biserica oferindu-şi chipul real: „Femeia vrea să fie ca bărbații, dar femeia este făcută să aibă copii” etc. Film despre Polonia: eram acea fată tremurând de frică, angoasă, vinovăție, care decide să avorteze.

1

---

clandestin. Patru ani mai târziu, în 1975, va fi adoptată legea Veil care avea să legalizeze avorturile din Franța.

Replica mea de acum treizeci şi nouă de ani. Astfel, revenind la locul avortului meu[14], Rue Cardinet, nu am redescoperit ce eram atunci, ci o altă fată, o poloneză despre care nu ştiu nimic, care nu-mi vorbeşte limba, îmi dă înapoi ființa pierdută, uitată.

26 februarie 1993

Încă îl mai vedeam pe acel „mic scăldător" greu şi mort, în noaptea de ianuarie, mai târziu, în biblioteca din Rouen, cu sentimentul de a fi „la mijloc" între mama şi urmaşii care vor veni. Apoi, când mama devenise din nou fetiță, cu acel sentiment de a mă „regăsi", în '64, în acea stare în care prinsesem în mine „viața", sub forma ei aproape matricealā. Cum să scriu aceste lucruri?

5 aprilie 1993

Patimile după Sfântul Matei a lui Bach. Sunt întoarsă pe dos, e toată viața mea aici, arta şi moartea. Sunt atât de sigură că în februarie '64 a avut loc o experiență unică pentru mine. Nu ştiu dacă cuvintele sunt la înălțime, a spune asta înseamnă a dori să vorbeşti despre viața de apoi. În acelaşi timp, ce bucurie profundă, de parcă ai fi mântuit, ascultând aceste Patimi. Nimic nu mai contează, e timpul recâştigat, viața adevărată.

17 septembrie 1999

1. Le Havre, septembrie 1963.

2. Pasajul Cardinet, Paris.

Theys, lângă Grenoble. Vizavi, masivul Belledone. Mă întorc la Saint-Hilaire-du-Touvet. Senzația din această seară de a fi atât de aproape de fata din vara anului '63, de a o vedea, cu tricoul cu dungi negre şi roşii, cu fusta albă, camera de la „Chez Jacques" şi acel băiat, cu totul în negru, coborând din sanatoriul studențesc. Dorință cu orice preț de

---

[14] Povestea avortului din 1964 apare în romanul *Evenimentul* (ed. Ro., traducere de Mădălina Ghiu, Pandora M, Bucureşti, 2023).

a mă întoarce în ființa care eram. În vremea aceea. De a retrăi totul, dar fără durere. Asta nu se poate întâmpla decât în scris, prin scris.

Pentru prima dată din 1963 am refăcut drumul în serpentină, un tunel (de care parcă îmi amintesc) şi m-am gândit din nou la urcarea în Citroënul 2 CV cu M. Spre destin! Această dorință, urcând, de a ajunge la fata de altădată, dar nu, este „întoarcerea”, de fapt cea pe care nu am făcut-o niciodată. Văzând terasa mare a sanatoriului studențesc cu fața la Belledonne, am fost sigură că fusesem acolo. Este un centru de convalescență, două bătrâne cu un aer ofilit coborau pe scări. Acest loc a fost dezafectat, fără tineri, râsete, efervescența care domnea aici, ebuliția intelectuală, politică, dorințele, care îl făceau să semene cu Muntele vrăjit.

18 octombrie 2001

1

1. Căsătoria, Villequier, 1964.

2. În Nièvre la Decize, vara lui 1964.

Philippe şi cu mine am început aventura extraordinar, cu Veneția, cu Zattere, habar nu aveam ce este căsătoria.

8 septembrie 1990

Întotdeauna sunt îndrăgostiți pe promenada Zattere, atât de ciudat, atunci noi eram singurii. Erau leagăne, nu scaunele alea urâte de plastic roşu. Îmi amintesc că cea mai mare durere, după aceea, în septembrie ’63, a fost că Veneția continua să fie paradisul, iar noi nu mai eram acolo.

6 septembrie 1988

1. Studenți, la Bordeaux-Caudéran, iarna 1964-1965.

2. Proaspăt căsătoriți, în Nièvre, vara 1964.

1

Acum treizeci şi unu de ani: Villequier, „nunta”. În timpul care a trecut de la eveniment, participanții au murit (părinții mei) ori s-au îndepărtat din viața mea. Nu mai reuşesc să-mi imaginez, de fapt să simt din nou, timpul petrecut cu Philippe.

27 iunie 1994

Până la căsătorie, m-am „văzut” în faţa mea, în viitor. Apoi m-am întors şi am început să mă văd în spate.

31 ianuarie 1994

Cea mai importantă a fost instalarea, cuplul şi-a făcut loc în lumea socială, relaţiile tradiţionale de familie pe atunci, succesul şi treburile împreună, până la începutul maturităţii, la 40 de ani. Această primă viaţă care a decis totul pentru amândoi.

1 august 2009

1

La Bordeaux, după-amiaza, am revăzut Cours Pasteur şi străduța oblică unde se afla un restaurant chinezesc. Îmi amintesc încă acea seară de iarnă, înainte sau după naşterea lui Éric, îl aşteptam pe Philippe în maşina parcată şi mă gândeam că sunt acolo, îmi doream să fiu acolo, cu băiatul acesta. Părinții mei erau departe.

Martie 1992

Pusesem Mozart şi dintr-odată am auzit adagioul şi fuga legate de filmul Le Bonheur, de Agnès Varda. Acesta este „marele trecut”, vremea căsătoriei, 1965. Cu adevărat, nu-mi place decât să scriu, pentru că asta înseamnă să păstrez viața.

Iunie 1999

Am recitit caietele anterioare. Pentru prima dată, impresia ciudată a unei identități îngrozitoare: întotdeauna starea de rău, „întrebarea” şi singurătatea. Şi nu vorbesc despre ceea ce mă salvează, literatura, copiii mei, de exemplu.

29 octombrie 1983

Pe fundal, în 1965, cu Éric, născut la 25 decembrie 1964.

1 şi 2: în Bordeaux-Caudéran.

3. În Nièvre, pregătirea pentru concursul de titularizare în învățământul liceal, vara lui 1965.

Ieri, Bordeaux. Soare, căldură. Să trăieşti aici era cu adevărat o altă viață. Relația cu trecutul este întotdeauna de ordinul romanului: această femeie care se plimbă pe străzile din Bordeaux, o creație a imaginației sau a memoriei... La 19 ani, mă imaginam pe străzile din Mexic, din Maroc etc., unde nu fusesem niciodată. Acum mă văd pe străzile din New York, din Bordeaux, străbătute cu adevărat, şi am – aproape – aceeaşi reprezentare vagă. Totul este conținut în acest „aproape”, în această mică diferență, că am fost cu adevărat acolo, în Bordeaux, Rue des Trois-Conils, Rue Sainte-Catherine, şi că prin asamblarea acestor fragmente mi se construieşte viața, nu printr-un roman.

19 martie 1994

Pe fundal, Bordeaux, Facultatea de Litere, pe Cours Pasteur, unde am urmat cursurile pentru titularizare în 1964-1965.

1. Restaurantul universitar Le Central.

2. Le New-York, lângă Universitate.

În această dimineață, plimbare pe Rue Vital-Carles, catedrala Pey-Berland, Cours Pasteur 43. Hôtel de la Madeleine este tot acolo, New York este un hotel din lanțul Jupiter, anticarul a dispărut. Dacă o regăseşti pe tânăra de 24 de ani aici, oare, la ce se gândea? Că a obținut ceea ce şi-a dorit? Nu ceea ce îşi dorea, poate, ci ceea ce dorea să-şi dorească în continuare, să trăiască alături de Philippe? Éric s-a născut deja şi el a fost într-adevăr obiectul unei dorințe.

20 mai 1991

M-am întors la Caudéran, 69, Rue Deveaux. Casa este împărțită în două, urâțită de o construcție perpendiculară. Ferestrele par să nu se fi schimbat, mici, cu gratii la parter. O femeie bebg[15] a ieşit, zâmbitoare şi distantă, nu mi-a propus să intru. Garajul mai este acolo, unde am pus Citroënul 4 CV, apoi Renaultul 8. Nu am putut vedea în spate, pentru că grădina fusese desființată, case, construite pe locul ei, într-o țesătură foarte înghesuită a întregului cartier.

Aprilie 2000

Philippe Ernaux a murit în această după-amiază. Éric mi-a trimis un mesaj la 21:20. Nu reuşesc să mă gândesc la asta, data de care doar eu îmi amintesc, Veneția ’63, Bordeaux, Caudéran.

25 iulie 2009

1. Casa din Caudéran în 1964.
2. Părinții mei în 1966.

---

[15] Abreviere pentru *Bon chic, bon genre* (persoană elegantă, care etalează un stil clasic).

1

Acum mai bine de o săptămână, acest vis: sunt în casă, aici, cred, şi descopăr că „a luat foc pivnița”. Mă grăbesc pe scări, îmi avertizez părinții şi, mai ales, îmi găsesc refugiu la ei. Şi apoi, pe jumătate conştientă, acest adevăr: ei nu mai sunt acolo, nu mai este nimeni. Exact acest moment, când descopăr asta, această dispariție, în timp ce cu un minut înainte, ei sunt în viață, dormind în patul lor. Această viziune şi amintire a părinților în patul lor, protecția absolută. Oare pentru că sunt o fugară sau pentru că părinții mei sunt morți nu îmi mai este ruşine să scriu orice? Ambele poate.

4 aprilie 2001

2

1

Éric, ieri, coborând treptele magazinului Prisunic, strângând tare la piept maşinuţa roşie. Gest de aceeaşi natură cu toate lucrurile care mă emoţionează, jalnica lăcomie, această viitoare deposedare care pândeşte fiecare lucru.

Septembrie 1966

Întrebându-mă despre vinovăţia/responsabilitatea de a fi adus pe lume doi copii, m-am gândit că asta vine din existenţialism şi poate şi din sentimentul că, fiind mamă la rândul meu, mi-am „omorât" mama, am încetat să mai fiu copilul ei.

2 octombrie 2001

Anii De Gaulle sunt pentru mine grei, cenuşii, ani de plumb, ani ai Algeriei, ai lui '58 – Sées[16], sexul, apoi Ernemont şi clopotele din oră în oră – până în '68, la Annecy. Sunt anii mei de ucenicie, moartea tatălui meu – cât de ciudat e când mă gândesc că a murit încă sub De Gaulle –, naşterea celor doi fii ai mei, „golănaşii".

Iulie 1990

---

[16] Întâmplările trăite la Sées în 1958 constituie tema romanului *Confesiunea adolescentei* (ed. Ro., traducere de Mădălina Ghiu, Pandora M, Bucureşti, 2022).

1. Éric în fața cafenelei cu fațada normandă renovată.

2. Vara lui 1968, cu mama şi Éric, la Yvetot (în aşteptarea lui David).

Clinică. S-a născut David. Un bebeluş şi toamna de la fereastră. Văd lacul care, pe alocuri, se topeşte în ceață. Tabloul cu Vizita Fecioarei Maria este întunecat, unii copaci sunt roşii. Umbrele se lungesc. Dulceața de odinioară a lunii octombrie, la Rouen, la Bordeaux. Unele mirosuri vin din Roma. Tot trecutul este necesar pentru a iubi prezentul. Îmi ocup timpul cu nepăsare. Éric şi David nu sunt încă legați în mintea mea, nu au trăit încă împreună.

Octombrie 1968

Ora zece. Aş vrea uneori să stau încă pe trepte, într-o lună martie înghețată, total lipsită de bani. Ceea ce îmi puteam dori atunci nu arăta ca o casă burgheză înconjurată de un gard de fier. Dar pe aceasta nu o avusesem niciodată, aşa că a trebuit să mă aştepte într-o zi, inexorabil, atunci când voința nu este capabilă să se manifeste în altă direcție...

Octombrie 1969

Cum am putut trăi din 1963 până în 1972 fără să scriu, de parcă aş fi încuiat un dulap, cu interdicția de a-l deschide?

Noiembrie 1983

1. Annecy, Rue de Loverchy, 1968.

2. La Roseraie, Avenue Gambetta la Annecy, 1970.

1

Pentru mine, a scrie ar fi o „stare de mai bine”, de parcă persoana mea în lumea în care se mişcă nu ar avea echilibru sau consistență, de parcă lucrurile mi-ar fi străine, sau mai rău, amenințătoare. Nimic nu are pentru mine realitate, nici meseria, nici ceilalți, în afară de ceea ce este aproape ataşament animal, copiii de exemplu. Dar atâta timp cât cercetarea nu se va încheia cu o operă completă, finalizată, nu vor fi decât foi detaşate de mine, nimic esențial. Am oare doar dorința de a vorbi acum despre mine? Să scrii aşa cum fac pictorii naturi moarte şi să adaugi acolo lumea – pe deasupra. Care desigur refuză personajul – şi chiar pronumele „eu”.

5 ianuarie 1970

1. Cu mama şi Éric, în Annecy, 1969.

2. Cu Éric şi David, 1970.
3. Mama, Éric şi David, 1971.

1

Încep să-mi arunc notițele şi cursurile acumulate din 1961, pe cele din studenție, pe cele pentru titularizare, apoi pe cele de profesoară. Foi pe care, cel puțin pe unele, nu le-

am recitit niciodată în treizeci şi cinci de ani, pe care însă le-am luat cu mine de la Yvetot, le-am cărat la Bordeaux, Annecy, Osny, Cergy în sfârşit. Inutile. Mi-au certificat parcursul, au fost dovada profesiei şi a statutului meu de profesoară. Peste doi ani voi ieşi la pensie şi distrug aceste mărturii, hârtii şi articole care nu-mi vor mai fi de folos, care prea puțin îmi vor fi servit. La 18 ani, am aruncat caietele de clasă, temele făcute, mereu privind spre viitor. Astăzi arunc cu un sentiment diferit, mă eliberez de ceea ce a fost ambalajul, coconul vieții mele: profesoară, ce lucru ciudat, până la urmă, să fi fost „profesoară de literatură”. Nu cred că am fost o profă bună, poate puțin mai bună la CNED[17] decât în gimnaziu, am învățat mai ales pentru mine, am folosit simțul critic, cunoştințele lingvistice în propria mea cercetare literară.

23 octombrie 1998

[17] Abreviere pentru Centre Național d’Enseignement à Distance (Centrul Național de Învățământ la Distanță).

2

Această enervare de nedepăşit resimțită față de mama, toate ororile de care o acuz, vulgaritatea ei, poveştile ei ascunse, gândurile ei egoiste şi morbide, bigotismul ei, ştiu că toate acestea îmi vor ascunde calitățile ei pentru totdeauna.

1970

Sentimentul de a fi alcătuită din mai multe bucăți de femei; există în mine Dalida, Yourcenar, Beauvoir, Colette, de exemplu. Chiar şi George Sand. Soeur Sourire! Care sunt acelea de la care nu am nimic? Chiar nimic? Toate acelea care nu au fost nimic prin ele însele. Modelul matern mai presus de toate.

4 mai 1996

Scrisul îmi vine de la ea, care nu a scris niciodată.

Martie 1996

A fost înmormântată astăzi pe vreme rece şi cețoasă de noiembrie. I-am pus pe piept rozariul meu şi, cel mai important, trei ramuri mici înflorite de gutui japonez, roz. Iubea florile. Mi-am dorit să o sărut, era înghețată. În biserică, fiecare cuvânt al preotului îmi provoca durere, acele cânturi uitate, acele rugăciuni din copilăria mea.

9 aprilie 1986

Simt față de copiii mei acelaşi sentiment ca înainte față de mama. Nu ştiu să spun ce sentiment, pur şi simplu că este de aceeaşi natură: existența lor, ca şi a ei, este viața mea, viața. Durerea despărțirii. Neputând vorbi decât rar despre asta, legătura mea cu copiii, această posibilitate, această certitudine de a putea „să mergi până la capătul lumii" pentru ei. Reproducând-o pe mama-lupoaică – mama mea.

August 1993

Mama, 1956.

Mitic, fără îndoială. Dorința de a aduna toate evenimentele vieții mele într-un roman violent, roşu, da, ar exista acest cuvânt. Bântuită de fraza lui Breton, „Dacă ar putea fi soare în noaptea asta”.

Soare roşu. Aştept „cuvântul care va ciocăni la uşă”.

Visez încă o dată să intru în acest soi de religie, mit al anilor copilăriei mele, care constituie realizarea unui scop, a ființei. Încerc să prind orice imagine şi reflexia care o însoțeşte. Dar de ce?

12 martie 1972

Asta este. Dacă durează zece ani pentru a realiza un vis. Această carte scandaloasă, din moment ce toată lumea spune asta, şi numai eu o găsesc rece, „aşa cum este”. Neagră, dar de ce? Nu mă pot gândi acum decât la probleme, cum va fi întâmpinată, succesul, mama ghemuită lângă sobă ca înainte, supărată, gata să spumege, şi un alt roman de scris, cea mai gravă dintre probleme, mereu asta.

Şi dacă acest roman care urmează ar fi o poveste despre o femeie subjugată, obosită de minciuni, imobilizată de aparențe, copiii, mama, socrii, infernul familial şi conjugal văzut din miezul lui, nu din copilărie, şi apoi relația cu copilăria.

14 decembrie 1973

Acum 27 de ani, era o zi de grevă în Educația Națională şi cartea mea trebuia predată seara sau a doua zi, Les Armoires vides, fusese luată de Grasset şi Gallimard.

Viața mea, la 33 de ani, urma să fie dată peste cap pe termen lung.

Sentiment actual de inutilitate. Nu am scris azi, nici ieri, nici alaltăieri. Scrisul de dimineață – singurul pentru mine – ofranda către zeul necunoscut, care aici este pur şi simplu lumea.

6 decembrie 2000

Les Armoires vides

Această pustiire în jurul meu. Am ajuns aici în ’77, cu un soț, o mamă, doi copii, o pisică, o cățelușă. Soțul meu a plecat de acasă în ’82, mama a murit în ’86, pisica şi cățeluşa sunt moarte, unul dintre fiii mei are o garsonieră la Paris, celălalt, care are 23 de ani, va pleca în următorii ani. La fel, Boisgibault, garsoniera din La Clusaz nu sunt altceva decât locuri din memorie.

Mai 1988

Cum să-mi pot imagina că s-ar putea să am într-o zi 77 de ani.

14 ianuarie 1998

Pe atunci vedeam La Roseraie, Cergy, nu numai aşa cum erau, dar le vedeam şi cu uluiala dorinței, a viselor de copil, a lecturilor şi a amintirii frumoaselor vile burgheze din Yvetot. În vise revin continuu acele reprezentări vechi, acele imagini numeroase, frumoase, care m-au făcut să iubesc pe loc La Roseraie şi casa din Cergy. Imaginea reală este întotdeauna însoțită de imagini îngropate, romaneşti.

31 decembrie 2000

Verile acestea la Cergy sunt atât de frumoase. O astfel de linişte, încât nu pot să-mi dau seama, după zgomote, dacă este ora unu sau patru. Mă gândesc la alți ani, ’86, ’88, ’90, ’96 – veri de singurătate, scris uneori, şi asta este fericirea.

Iulie 1999

1

În grădină în această după-amiază. Țiglari pe un acoperiş, care vorbeau alene despre un meci, era cald, o fetiță repeta fără oprire începutul unui cântecel: Mi-am pierdut doul de la clarinet, ah! dacă tata ar afla, şi îl auzeam pentru că nu erau alte sunete. Această linişte a existențelor risipite şi liniştite; nu există nicio diferență între viața la țară a lui Rousseau şi propria mea copilărie, în timpul sărbătorilor de Paşte, de atât de demult.

Boisgibault, iunie 1978

Au trecut şapte ani de când am venit aici, copiii, Phil şi cu mine, erau sărbătorile de Paşte. Astăzi plouă, această casă va fi vândută, într-un an poate. Nu voi uita niciodată mirosul ei, acelaşi timp de şapte ani, când ajungeam. Doamne, cât de frumoasă era casa asta.

E foarte frig.

Ştiu că aici redescoperisem timpul lent al copilăriei mele, liniştea, zgomotele izolate, gesturile oamenilor care îmi aminteau de tata.

27 martie 1984

2

Am revăzut casa din Boisgibault, care nu s-a schimbat, doar s-a decolorat puțin, cu trandafirul cățărător de lângă fântână, bara lipsă de la balustrada aflată de-a lungul treptelor. Glicina de la boltă o acoperă acum şi pe ea, dafinii sunt foarte înalți. Doar iarba dintre pietre a dispărut şi tufele de lilicel din jurul fântânii. Senzație sfâşietoare de a nu putea intra, în acest moment precis, în această casă. Timp de nouă ani am putut intra, pentru că era casa mea. De parcă trupul voia să meargă acolo, toată ființa mea „intrase”, dar era interzis. Să te regăseşti acolo, pe pietrişul de afară, în strada văzută atât de des din partea de sus a ferestrei biroului. Timpul, 10 ani, era şi el acolo, desființat şi prezent în acelaşi timp (prin interdicție).

7 august 1995

1. La Boisgibault, în Nièvre, cu soțul meu şi David, 1977.

2. L’Ancolie, casa din Boisgibault.

Moara de pe Floss

5 octombrie 1992

Am primit Premiul Renaudot. Ce plată şi ciudată este această propoziție. M-a anunțat Marie-Claude de Saint-Seine, duminică seara, şi a fost foarte caraghios, lipsit de realitate, sau mai bine zis, de parcă aş fi fost mereu sigură că îl voi primi! Luni, taximetristul şi poveştile lui despre frigiditate, apoi la Escurial, în aşteptarea lui Antoine Gallimard. Dar înainte, Gare Saint-Lazare; când cobor din tren, apare P., aleargă, mă sufocă, fericire. Mergem la o cafenea, vorbim, dar încă nu ştiu ce înseamnă Renaudot. Va trebui să aflu.

Restaurantul Drouant. Fotografiile fără oprire pe balcon. Seara, cocktailul, televiziunea. Sunt complet depersonalizată. Foarte departe, gândindu-mă la tata, la copilărie, la ambițiile de a scrie cândva.

Această „glorie" care se năpusteşte asupra mea mă sperie. Fireşte, aşa cum era de aşteptat, nicio bucurie deosebită, intensă, ca şi cum ar fi „normal", şi totuşi ştiu că mi-am dorit asta, că această carte răscumpără totul. De parcă aş fi ştiut mereu că într-o zi va răscumpăra durerile tatei, de parcă mi-aş redescoperi copilăria, târgul, şi mă întreb ce legătură are cu ceea ce trăiesc, această eliberare şi această dulceață, cu mama mea.

În după-amiaza asta, ea a vrut să se culce la ora cinci. Întinsă, cu ochii închişi, cu gura deschisă. Toată mila, nevoia de a o atinge acum. Nicio oroare față de corpul ei, un infinit respect.

17 noiembrie 1984

La Cergy, în noiembrie 1984, după Premiul Renaudot.

Senzație niciodată experimentată, uimitoare. Ieri-dimineață, după ce am dormit puțin şi prost, în Berezka[18] hotelului mă uitam într-o doară la cutiile cu bomboane. În fugă am zărit una, maro, de formă banală, dreptunghiulară cred – nu-mi amintesc acum. Dintr-odată, în momentul în care mi-am trecut privirea peste ea, am simțit, chiar am simțit un gust de bomboane cu caramel, cu ciocolată, şi siguranța imediat – era absolut extraordinară – că am avut, am primit o cutie ca aceasta, care conținea dulciuri, în copilărie. Imposibil să fi fost mai târziu şi zic imposibil fără certitudine intelectuală, pur şi simplu mi se pare că nu poate fi în adolescența mea, e o culoare a copilăriei în jurul ei, de parcă, pentru o secundă, aş fi fost chiar fetiță. Dar de unde şi când am avut eu această cutie? Era vorba oare de vechea cutie de mănuşi pe care ne-o dăduse doamna Saint-Riquier, umplută cu bomboane? De la o cutie mi-am pierdut toată memoria? Şi de ce tocmai atunci? Pentru că nu dormisem bine? Regret acum că nu am examinat mai bine această cutie, poate avea un detaliu, nemaivăzut pe altele asemănătoare, care m-ar fi lămurit. I-am spus lui David, ghidată de gustul pe care nu-l aveam de fapt în gură, ci în cap, în imaginație, doar că am avut această cutie când eram mică. Ce forță a memoriei senzoriale şi care nu are legătură cu nimic extraordinar, cred, pentru că nu-mi amintesc niciun eveniment deosebit legat de această cutie. Am fost, bănuiesc, surprinsă de aroma bomboanelor, poate nu plăcută. Nu m-au lăsat să le mănânc, le-am dorit? Mă întreb

---

[18] Lanț de magazine în Uniunea Sovietică, destinate nomenclaturii şi turiştilor străini, unde se puteau cumpăra cu valută produse de lux sau care lipseau de pe piață. Echivalentul „shop-urilor” Comturist din România socialistă.

dacă cutia pe care am primit-o avea forma celei văzute la Berezka. Nu voi şti niciodată ce mi-a atras atenția. Relațiile cu madlena lui Proust sunt atât evidente (imposibilitatea de a vedea pe loc la ce anume se referă această senzație, două senzații concomitente), cât şi diferite. Aici este vorba despre o senzație vizuală ce atrage una gustativă, Pavlov până la urmă! Dar spre deosebire de câinele lui Pavlov, lucrul văzut vine de foarte departe şi mecanismul care îl declanşează nu are loc decât o singură dată (văzusem deja nenumărate cutii maro). Nu am experimentat senzația gustativă de două ori, memoria mea de acum nici măcar nu-şi poate aminti. O altă diferență față de Proust: dacă am reuşit să localizez în timp perioada vieții mele în care am avut sau am văzut această cutie, nu mai ştiu în ce împrejurări. Cum nu am simțit nici bucurie, nici tristețe, parcă mi-ar fi fost returnată percepția de altădată în stare pură, fără proiecția fericirii actuale de a mă regăsi la 8 sau 12 ani. Surprinzătoare a fost apariția fulgerătoare a acestui gust, certitudinea unei descoperiri absolute, ceva total nou, niciodată experimentat şi pe care apoi am vrut să-l compar cu descoperiri suprarealiste, sau mai degrabă am crezut că nu s-a spus totul, nu s-a descoperit totul despre mine, că „cine sunt eu” cu care începe Nadja[19] era complet justificat.

Moscoviții sunt îmbrăcați în culori întunecate. Era mijlocul toamnei, simțeam că trăiesc într-un anotimp care nu exista nicăieri, nici într-un octombrie ploios şi blând din care tocmai plecasem, nici în cel care va fi toamna noastră. Era în mine acel sentiment foarte puternic al duminicilor copilăriei mele, foarte cenuşiu, foarte domol, puține maşini şi senzația că nimic nu se va schimba, că totul era în regulă, nu trebuia decât să cresc mare, aşa a fost, vizita la doamna

---

[19] *Nadja* (1928), a doua carte publicată de André Breton, este una dintre operele reprezentative ale mişcării suprarealiste franceze.

Saint-Riquier, aburii cafelei, trotuarele uşor denivelate şi frunzele care cad, întâlnim oameni pe care îi cunoaştem, salutăm, ne oprim, toate acestea sunt un murmur. Poate că regimul sovietic asta este, acea ordine pufoasă, acea fericire imprecisă care este absența nefericirii, a fricii în fața viitorului.

14 octombrie 1981

Moscova, fotografiată de
François Salvaing în 1988.
Perestroika.

Kiev. Întâlniri în universități, absolut suprarealiste. Voi relua mai târziu firul acestor zile în Ucraina, această Ucraină desprinsă de URSS, de care se simte lipsită, amputată. „Se trăia mai bine pe vremea lui Brejnev.” Iar şi iar! A treia zi la Hotel Sonia, un apartament imens. Fetele râd afară. Lumină în spatele draperiilor. Îmi amintesc de hotelul partidului din Moscova cu o precizie ciudată, de parcă eram în spatele ferestrei, care dădea spre o stradă liniştită. Înainte, Leningrad. Camera lui S., toate camerele.

Străfulgerarea unei excursii în Egipt, seara se lasă pe Nil, sunt cu Amina într-o grădină. De asemenea: editorul îmi aduce vase cu flori şi o clătită uriaşă cu miere. Este ianuarie ’94. Ce să faci cu toate aceste imagini? Călătoresc doar ca să-mi examinez golul, să mă întorc, să-mi notez amintirile, puțin.

31 octombrie 2001

Nu mai vreau să vorbesc despre scris, să răspund la întrebări, să teoretizez etc.

31 octombrie 2001

1. Fosta RDG, Leipzig, 1990.

2. Moscova, 1999.

Pe fundal, Moscova, 1999.

Timişoara. Toate călătoriile mele se suprapun acum, imagini simple fără sens real. În această dimineață, mi-am spus că nu am decât o amintire foarte vagă despre camera mea de la Novotel din Sofia, în anul ’87.

Călătorie cu un 4x4 de la Timişoara la Cluj. Pe drum, încă din primul sat, Vinga, trăiesc senzația unei întoarceri cu cincizeci de ani în urmă: case mici cu bălegar în față, din care ciugulesc găinile, un cocoş care scurmă pământul cu gheare puternice, căpițe de fân cu prăjina fixată în centru, gâşte. Pe drumul asfaltat parcurs de camioane şi maşini – Dacia, vechiul Renault 12 din anii ’70 şi chiar Renault 8 –, căruțe trase de cai, uneori cu o vacă în spate. Sau un țăran trage o vacă la capătul unei funii. Majoritatea drumurilor care intră în interiorul satelor sunt din pământ, cu gropi adânci pline cu apă. Casele, joase, sunt destul de drăguțe, tencuite, cu o curte pe lateral la capătul căreia, perpendicular, se află un hambar numit soura [şură]. Fiecare casă are un liliac la intrare.

O mulțime de oameni care merg pe drum, pe câmp, lucrează cu unelte mici, fără utilaje. Femei în vârstă, cu o broboadă neagră pe cap, cu izmene sub fustă. Bărbații pe biciclete, cu bustul drept, pedalând regulat fără să-şi mişte fesele, mi-au adus aminte de cei din copilăria mea.

Mai 1998

Mă întorc la Veneția să povestesc totul, copilăria mea, anul ’63, bărbații. Asemănarea întoarcerilor la Yvetot şi Veneția, una, cu teamă, alta, cu exuberanță.

9 septembrie 2001

În seara asta, desigur, în lumina cenuşie, hotelul-pensiune din 1963: 90 A, Rio dei Saloni. Obloanele şi-au pierdut – unele – culoarea verde, scot la iveală lemnul. Iedera a invadat totul. Atât timp cât acest loc nu a funcționat (din ’67, în ’74, ni s-a spus), mi se pare că totul s-a conservat, adică eu, o seară de august, iar perdelele se mişcau uşor, albe, un pic destrămate, cârpite. În piață, tinerii cântau Dimmi quando tu verrai. Cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, eu, tot aceeaşi, reprodusă de o mie de ori din acest eu, totuşi.

Septembrie 1988

1. La Hotelul La Calcina, în 1994.

Pe fundal, Piața San Marco, 1994.

Nº 109404
MOS
7000 ANNI DI CI
PALAZZO
DUCALE

E şapte seara, soarele a apus, strigăte italieneşti, mirosuri, copii care se joacă. Vizavi, hotelul închis, această uşă închisă, 90 A, fântâna, arcadele. Mai târziu străbat Fondamenta delle Zattere, pustie, odată căzută seara, nu poți descrie canalul Giudecca întunecat, luminile, apa, bălțile de pe jos, mereu, zidurile austere, pe fundal, marea. M-am plimbat pe acolo acum 23 de ani cu cel mai mare sentiment de fericire. Mă plimb şi azi şi nimic nu s-a pierdut. Nu am avut mai puțin decât mi-am dorit şi sunt încă eu.

Septembrie 1986

Acest sentiment pe care l-am trăit atât de intens, după plecarea lui S., încât cuplul nostru a continuat să fie undeva, cum altădată credeam că fata de la Roma '63 (eu) mai era acolo, iar îndrăgostiții de la Veneția (Philippe şi cu mine), în această pensiune de pe Fondamenta delle Zattere, acoperită de iederă. Şi încă mai cred. Nu există nicio diferență aici între viața mea şi un roman: personajele continuă să trăiască undeva. Suntem trecători pe pământ... Durerea mea, emoția mea când mă întorc la Veneția vin din faptul că nu pot retrăi, nu pot fi în '63, nu îmi pot reciti viața (decât în '90, cu L).

4 ianuarie 1993

1. Pe Fondamenta di Ca' Balà, 1982.

2. Pe insula Burano, 2004.

DE STATIONNEMENT
← P5
ONGUE DURÉE

Cergy, 2000. Parcarea de la stația RER.

Mă gândeam astăzi, sunt o femeie singură şi liberă, acele cuvinte erau foarte frumoase.

14 iunie 1985

În RER, la dus, mă gândeam, îmi plac grădinile, bisericile, lucrurile scrise pe pereți – să regăsesc ce era scris spre Sartrouville, „ultimul nostru joint” etc. Urăsc piercingurile, fetele care mestecă gumă, se machiază în RER, oamenii care se îngrămădesc în vagoane fără să-i lase pe ceilalți să coboare.

5 mai 2000

Pe peronul de la metrou: „Să faci doi copii, un roman, turul lumii, etnologie, şi asta la mai puțin decât vârsta mea – Gymnasium-Club”. Asta trebuie să rezume succesul visat? Atunci, eu am reuşit cu vârf şi-ndesat, fără îndoială, în ochii celorlalți.

Ianuarie 2001

În această seară, în centrul oraşului, sub un pasaj nu departe de Tarte Julie, un bărbat zace, cu picioarele pe o baghetă de pâine. Pare că doarme sau e în comă. Femei în jurul lui. Proprietarul unui magazin de haine sună la pompieri. O femeie: „cu siguranță e drogat”. Eu spun că ăsta nu e motiv să fie lăsat acolo. Când mă întorc de la librăria Fnac, sosesc pompierii cu trusa medicală, îi spun unui african îmbrăcat în gandoura, albă din cap până-n picioare: „circulă, nu e nimic de văzut aici”. Îl scutură pe omul întins pe jos. Descurajare, groază, dorință de a plânge. Sunt toți bărbații beți morți din copilăria mea care s-au întors, toată nenorocirea, mizeria, imposibilitatea pentru unii de a supraviețui. Durerea niciodată vindecată de a-i vedea pe tineri clătinându-se pe stradă în timp ce îmi repetam lecțiile.

1990

Undeva, mă privesc având cancer.

3 octombrie 2002

Prima şedinţă de chimioterapie. Femei paralele, separate prin pereţi despărţitori. Vreau casca refrigerantă pentru a încerca să nu-mi pierd părul. Infirmiera îmi udă complet craniul, apoi îmi reglează o cască foarte grea, de soldat din Primul Război Mondial, îngheţată bocnă. După câteva minute mă obişnuiesc. Substanţele trec fără probleme. Când se termină chimioterapia – o oră şi jumătate – mi se dă jos casca, părul e îngheţat, prins în gheaţă. Mă usuc cu föhnul din dotare, aproape rece. Lung.

În realitate, nu mă gândesc decât la părul meu. Îngrijorare extremă, plăcere de a purta părul lung încă din adolescenţă. Voi fi tunsă ca femeile din copilăria mea.

Sunt momente în care uit că am cancer. Nu vreau să uit.

Aş dori să pătrund mai profund în problemele existenţei, văzute din „cealaltă parte”, din partea morţii anunţate (deşi nu sunt decât, încă, în moartea previzibilă, dar nu sigură).

Trăiesc ceea ce mi se întâmplă dedublându-mă. Imagini acum ale corpului meu ca o maşină prin care trec substanţe, jeturi de apă. Spre deosebire de Proust, pun din ce în ce mai mult preţ pe conştiinţă.

20 octombrie 2002

De miercuri pierd păr cu pumnul. A început în noaptea de marţi spre miercuri cu senzaţia de a avea un craniu din plastic dur în care erau înfipte fire de păr ţeapăn şi solid pe care cea mai mică mişcare le făcea dureroase. Imaginea unui cap de păpuşă, a păpuşii cu peruca jumulită din copilăria mea. În curând voi fi o păpuşă tunsă. Mi-am legat părul ca să nu-l împrăştii prin toată casa.

1 noiembrie 2000

Miracolul lunilor de cancer a fost acela că nu mai eram scriitoare, trăiam nimic mai mult decât existenţa mea. De fapt, îmi place să regăsesc starea în care, scriind, nu mai sunt scriitoare (ca toţi aceşti ani, cu ultima mea carte).

28 octombrie 2008

Nu ştiu dacă Éric va pleca în weekend în SUA. Doar copiii mei sunt capabili să-mi provoace această angoasă viscerală, această teamă că „li se va întâmpla ceva”: ei sunt singurele ființe pentru care am impresia că aş fi de acord să mor, în locul lor.

Mai 1996

Éric va avea o fiică. La aproape 38 de ani de la naşterea sa, pe 25 decembrie 1964, această veste. Transmitere, înlocuire, această nepoată care se va naşte în 2003 şi eu, care poate voi muri.

24 decembrie 2002

1. Fotografiată între Éric şi David de Gaëlle Obiégly, 1999.

2. Cu Louise, nepoata mea de patru luni, septembrie 2003.

1

2

Lucrurile care mi se întâmplă, în momentul în care le trăiesc, se scriu întotdeauna deja la imperfect.

23 iunie 2001

Nu lucrez la cuvinte, lucrez la viața mea.

6 august 1990

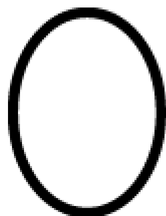
Şi dacă a crede că am venit pe lume ca să scriu a fost o pură construcție? De-a lungul anilor?

Decembrie 2001

1. Cu Noël, nepotul meu, septembrie 2011.

2. În grădină la Cergy, fotografiată de Gaëlle de Saint-Seine, în aprilie 2011.

CONTEMPORAN

Anansi